

Solja Lankinen
Heidi Paavola
Sari Saarnia

Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan ammattitutkinto
Sosionomi (AMK), Sosionomi varhaiskasvatuksen opettaja
Opinnäytetyö, 2020

VARMA- VARHAISKASVATUKSEN MONIAM- MATILLINEN TIIMI

**Esite Varma-tiimin toiminnasta Lappeenrannan varhaiskasva-
tukseen**

TIIVISTELMÄ

Solja Lankinen, Heidi Paavola, Sari Saarnia

Varma – varhaiskasvatuksen moniammatillinen tiimi. Esite Varma-tiimin toiminnasta Lappeenrannan varhaiskasvatukseen

52 s. ja 7 liitettä

Kevät, 2020

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomi (AMK), Sosionomi varhaiskasvatuksen opettaja

Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä Lappeenrannan kaupungin varhaiskasvatuksen ja siellä pilotoidun varhaiskasvatuksen moniammatillisen Varma-tiimin kanssa. Varma-tiimi perustettiin tukemaan varhaiskasvattajia ja varhaiskasvatuksen piirissä olevien lasten perheitä lasten kehityksen ja oppimisen haasteissa erityisesti ennaltaehkäisy- ja varhaisen puuttumisen keinoin.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa esite varhaiskasvatuksen moniammatillisen Varma-tiimin toiminnasta Lappeenrannan kaupungin alueella toimivien varhaiskasvattajien käyttöön. Varhaiskasvattajilla tarkoitetaan tässä kunnan päiväkotien henkilöstöä. Esitteen tavoitteena on lisätä varhaiskasvattajien tietoa Varma-varhaiskasvatuksen moniammatillisen tiimin toiminnasta.

Esitteen tekstiosiot muodostettiin käyttäen tiedonkeruumenetelmänä ryhmämuotoista teemahaastattelua. Haastateltavina olivat Varma-tiimin edustajat. Esitteen teksteistä kerättiin palaute Varma-tiimin edustajilta ja Lappeenrannan varhaiskasvatuksen johtajalta. Palautteen pohjalta tekstit muokattiin lopulliseen muotoonsa.

Esitteen sisältö koostui Varma-tiimin kuvauksesta, yhteystiedoista ja työskentelystä sekä työskentelyn tavoitteista. Esitteen graafisesta ulkoasusta vastasi Lappeenrannan kaupungin hankkima graafinen suunnittelija Heli Pukki. Esite valmistui käyttöön maaliskuussa 2020. Esitteestä ja yhteistyön kulusta kerättiin Varma-tiimiltä palaute sähköisellä palautelomakkeella. Varma-tiimi koki, että esite on tarpeellinen ja sitä tullaan jakamaan varhaiskasvatukseen.

Asiasanat: sosioemotionaalinen kehitys, lasten mielenterveyden tukeminen, moniammatillinen yhteistyö, varhaiskasvatus

ABSTRACT

Solja Lankinen, Heidi Paavola, Sari Saarnia

Varma – The Multi-professional Team in Child Day Care. Brochure about the Functions of the Varma Team for Lappeenranta Child Day Care Services

52 p. and 7 appendices

Spring 2020

Diaconia University of Applied Sciences

Degree Programme in Social Services

Bachelor's Degree in Social Services, Bachelor's Degree in Social Services Early Childhood Education

The thesis was carried out in co-operation with Lappeenranta (Finland) child day care services and the multi-professional Varma team in early childhood education which was being piloted in Lappeenranta child day care services during the process of this thesis. The Varma team was set up to support early childhood educators and the families of children in child day care services with the challenges in development and learning of the children in particular by means of prevention and early intervention.

The purpose of the thesis was to produce a brochure about the competencies of the multi-professional Varma team in early childhood education for the early childhood educators operating in the municipality's child day care centres in Lappeenranta. The aim of the brochure was to inform the early childhood educators about the functions of the Varma team.

The text sections of the brochure were created based on the data collection method of group-based theme interview. The interviewees were the representatives of the Varma-team. The feedback for the text sections of the brochure was collected from both the representatives of the Varma team and the director of Lappeenranta child day care services. Based on the collected feedback, the texts were edited to their final form.

The content of the brochure consisted of a description of the team, the team's contact information, how the team works and the goals of their work. The graphic design of the brochure was provided by a graphic designer Heli Pukki acquired by the City of Lappeenranta. The brochure was completed for use in March 2020. Feedback on the brochure and the course of the collaboration was collected from the Varma team by means of an electronic feedback form. In the Varma teams' experience, the brochure is important, and it will be distributed to the child day care centres.

Keywords: Social-emotional Development, Support for Children's Mental Health, Multi-professional Co-operation, Early Childhood Education

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 LAPSEN MIELENTERVEYDEN TUKI VARHAISKASVATUKSESSA SOSIOEMOTIONAALISESTA VIITEKEHYKSESTÄ.....	6
2.1 Lapsen sosioemotionaalinen kehitys ja sen viisi osa-aluetta	6
2.2 Lasten tuen tarpeet varhaiskasvatuksessa	10
2.3 Kolmiportaisen tuen malli	12
2.4 Varhainen puuttuminen lasten mielenterveyden edistämiseksi.....	13
2.5 Lasten mielenterveyden promootio ja preventio varhaiskasvatuksessa	15
3 MONIAMMATILLINEN YHTEISTYÖ.....	17
3.1 Onnistunut moniammatillinen toimintakulttuuri.....	17
3.2 Moniammatillinen yhteistyö varhaiskasvatuksessa	19
3.3 Kasvatusyhteistyö: vanhemmuuden tukeminen ja voimavara- lähtöinen työote varhaiskasvatuksessa	20
4 OPINNÄYTETYÖPROSESSIN KUVAUS	22
4.1 Aiheen valinta	22
4.2 Tiimityö ja aikataulutus.....	23
4.3 Työn tavoitteet ja tarkoitus	24
5 ESITTEEN SUUNNITTELU, TOTEUTUS JA ARVIOINTI	24
5.1 Yhteistyökumppanina Varma-varhaiskasvatuksen moniammatillinen tiimi	25
5.2 Esitteen suunnittelu.....	27
5.3 Esitteen tuottaminen - haastattelu tiedonkeruumenetelmänä	28
5.4 Esitteen sisältö.....	30
5.5 Varma-varhaiskasvatuksen moniammatillisen tiimin arviointi esitteestä ja yhteistyöstä	32
5.6 Itsearviointi esitteestä ja yhteistyöstä.....	33
6 POHDINTA, OPINNÄYTETYÖPROSESSIN ARVIOINTI JA JOHTOPÄÄTÖKSET	35
6.1 Opinnäytetyöprosessin arviointi	35

6.2 Sosionomin kompetenssit ja ammatillinen kasvu	36
6.3 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	37
6.4 Johtopäätökset.....	39
LÄHTEET.....	41
LIITE 1. Saatekirje	53
LIITE 2. Kyselylomake	54
LIITE 3. Haastattelun teemat ja kysymysrunko	58
LIITE 4. Arviointikyselylomake	59
LIITE 5. Esitteen ensimmäinen versio.....	61
LIITE 6. Esitteen toinen versio	64
LIITE 7. Valmis esite	67

1 JOHDANTO

Suomessa lainmukainen oppilas- ja opiskelijahuolto kuuluu esikoulusta aina toiseen asteeseen, mutta alle esikouluikäisille laki ei palvelua turvaa. Tämä asettaa varhaiskasvatuksen eriarvoiseen asemaan, vaikka varhaiskasvatus nähdään nykyisin kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamana kokonaisuutena ja osana kasvatus- ja koulutusjärjestelmää. Varhaiskasvatus on siirtynyt jo vuonna 2013 sosiaali- ja terveysministeriön alaisuudesta opetus- ja kulttuuriministeriön alaisuuteen. (Puustinen 2019; L 1287/2013; L 540/2018; Alila & Kinon 2014, 11; Opetushallitus 2018, 7.)

Viime vuosina Suomessa on kuitenkin pilotoitu esimerkiksi kuraattori- ja psykologipalveluita myös varhaiskasvatuksessa, esimerkiksi Vantaalla, Kouvolassa ja Oulussa (Salomaa i.a; Kouvola. Kasvatus ja opetus. Perusopetus. Oppimisen ja koulunkäynnin tuki. Oppilashuolto. Kuraattori 2019; Rissanen 2019). Pilotointeja voi osaltaan selittää esimerkiksi lapsiperheiden laajentuneet tuen tarpeet, vuonna 2018 tehdyn tutkimuksen mukaan 86% nelivuotiaiden lasten vanhemmista kokee tarvitsevänsä ammattilaisilta tukea vähintään yhteen asiaan, liittyen yleisimmin lasten kasvuun ja kehitykseen, käyttäytymiseen tai tunne-elämän ongelmiin (Vuorenmaa 2019, 8). Tuloksia pilotoinneista on vielä vähäisesti saatavilla. Pilotointien kasvavasta määrästä päätellen näkisimme oppilas- ja opiskelijahuollolle tyypillisen moniammatillisen tukitiimin hyödyllisenä osana varhaiskasvatusta myös esikouluikäisiä nuoremmille.

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli tuottaa Lappeenrannan varhaiskasvatukseen esite moniammatillisen Varma-tiimin toiminnasta. Lappeenrannan varhaiskasvatuksen kunnallisissa päiväkodeissa aloitettiin Varma-tiimin pilotointi osana varhaiskasvatusta syksystä 2019 alkaen. (Henkilökohtainen tiedonanto 13.1.2020). Varma-tiimissä työskentelee varhaiskasvatuksen kuraattori, psykologi, toimintaterapeutti ja sairaanhoitaja, ja sen tehtävänä on tukea varhaiskasvattajia, lapsia ja heidän perheitään lasten kehityksen ja oppimisen haasteissa matalalla kynnyksellä (Lappeenrannan varhaiskasvatussuunnitelma 2019; Hen-

kilökohtainen tiedonanto 13.9.2019). Esitteen tavoitteena on lisätä varhaiskasvattajien tietoa Varma - varhaiskasvatuksen moniammatillisen tiimin toiminnasta tuomalla selkeää tietoa varhaiskasvattajille Varma-tiimin toimenkuvasta. Varhaiskasvattajilla tarkoitetaan tässä Lappeenrannan kunnallisten päiväkotien työntekijöitä, jotka työskentelevät lasten kanssa. Esitteelle oli vahva työelämälähtöinen tarve.

Opinnäytetyömme teoreettinen viitekehys keskittyy suomalaiseen varhaiskasvatukseen ja siellä tehtävään moniammatilliseen sekä huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön. Lisäksi halusimme keskittyä kuvaamaan lasten mielenterveyden haasteiden ennaltaehkäisyyn ja varhaisen puuttumisen tematiikkaa, koska koimme sen olevan tärkeä osa varhaiskasvatuksessa työskentelevien ammattilaisten, esimerkiksi Lappeenrannan Varma-tiimin, työkenttää ja lähellä omaa ammatillista fokustamme tulevana sosionomeina. Nostamme keskeiseksi käsitteeksi varhaiskasvatusikäisen lapsen sosioemotionaalisen kehityksen tukemisen. Myös Lappeenrannan varhaiskasvatuksessa lasten tunne-elämään ja vuorovaikutukseen liittyvät haasteet ovat lisääntyneet. (Henkilökohtainen tiedonanto, 13.1.2020). Varhaiskasvattajien rooli sosioemotionaalisen kehityksen tukemisessa on kaikkien lasten kohdalla huomattava, riippumatta siitä onko heillä erityisen tuen tarpeita vai ei. (Määttä ym. 2017, 8.)

2 LAPSEN MIELENTERVEYDEN TUKI VARHAISKASVATUKSESSA SOSIOEMOTIONAALISESTA VIITEKEHYKSESTÄ

Lapsen kehitys on vuorovaikutuskokonaisuus, johon kuuluvat fyysinen, motorinen, psyykkinen, kognitiivinen ja sosioemotionaalinen ulottuvuus. Lapsen mielenterveyteen ajatellaan kuuluvan käyttäytyminen, tunteiden ilmaisu, resilienssi, keskittymis- ja oppimiskyky, käsitys minäkuvasta ja omasta kyvykkyydestä sekä ympäröivästä maailmasta. (Mielenterveystalo. Lapset. Vanhemmille. Perhe ja vanhemmuus. Vanhempien merkitys. Lapsen kehitykseen vaikuttavat tekijät i.a.) Mielenterveys on hyvinvoinnin ja tasapainon kokemus sekä elämän ohjaamisen taitoa, jota voidaan opetella ja opettaa. Lasten mielenterveys kehittyy yksilöllisesti vuorovaikutuksessa ympäristön ja läheisten ihmisten kanssa. Ympäristöllä tarkoitamme sekä lapsen elinympäristöä että ympäröivää yhteiskuntaa. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Aiheet. Mielenterveys. Mielenterveyshäiriöt. Lasten mielenterveys ja mielenterveyden häiriöt 2019; Mieli Suomen mielenterveysseura ry. Kehittämistoiminta lapset ja nuoret i.a.; Marjamäki, Kosonen, Törrönen & Hannukala 2015, 12.)

2.1 Lapsen sosioemotionaalinen kehitys ja sen viisi osa-aluetta

Käsitteet sosioemotionaalinen kehitys, sosioemotionaaliset taidot ja sosioemotionaalisen tuen tarve ovat vakiintuneessa käytössä myös varhaiskasvatuksessa. Käsitteenä sosioemotionaalisuus on lavea, mutta varhaiskasvatuksessa käsitteellä tarkoitetaan lapsen kykyä ilmaista ja käsitellä tunteitaan sekä vuorovaikutustaitoja, niin kaveri- kuin aikuissuhteissakin. Yleisesti sosioemotionaalisilla taidoilla viitataan tunne-elämään liittyviin taitoihin ja sosiaalsiin suhteisiin. Emotionaalisilla taidoilla tarkoitetaan tunnetaitoja ja sosiaaliset taidot nivoutuvat sosiaalisen vuorovaikutuksen tematiikkaan. Sosioemotionaalinen kehitys alkaa muovautua jo vastasyntyneellä, koska sosioemotionaaliset taidot kehittyvät lasta ympäröivissä vuorovaikutussuhteissa. Myös lapsen geneettinen perimä, esimerkiksi temperamentti ja neurologinen perimä, vaikuttavat sosioemotionaaliseen kehitykseen. (Ahonen 2017, 16–17; Hormavirta i.a.)

Myöhemmin sosioemotionaaliset taidot jatkavat kehittymistään vertaissuhteissa ja instituutioissa, kuten varhaiskasvatuksessa, jolloin mukaan tulevat myös kulttuuriset ja yhteiskunnalliset arvot. (Ahonen 2017, 16–17.) Niin sanotun inhimillisen pääoman, johon kuuluvat esimerkiksi erilaiset sosiaaliset ja kognitiiviset taidot, katsotaan kasvavan koko lapsiväestössä heidän osallistuessa laadukkaan varhaiskasvatukseen. Inhimillisellä pääomalla ja sosiaalisilla verkostoilla on vaikutusta jopa lapsen myöhempään yhteiskunnalliseen asemaan (Turun yliopisto 2019). Varhaiskasvatus myötävaikuttavaa tunteiden sääntelykykyyn ja positiivisen itsetunnon kehitykseen lapsilla; heistä on havaittu tulevan itsenäisempiä, mukautuvampia, yhteistyö- ja keskittymiskykyisempiä kuin lapsista, jotka eivät ole olleet varhaiskasvatuksen piirissä. Koska sosioemotionaalinen kehitys tapahtuu myös vertaissuhteissa ja ensimmäiset ystävyysuhteet luodaan usein varhaiskasvatuksessa, on siellä annettu tuki juuri oikea-aikaista lapsen sosioemotionaalisessa kasvussa. Aikainen tuki sosioemotionaalisessa kehityksessä ennaltaehkäisee myös nuoruuden riskikäyttäytymistä. (Karila 2016, 18; Toivanen-Visti 2019).

Sosioemotionaalisten taitojen oppiminen on liitetty sosiaalisen kompetenssin käsitteeseen, joka on sosiaalisen kyvykkyyden yläkäsite. Sosiaaliseen kompetenssiin katsotaan kuuluvan muun muassa sosiaaliset- ja sosiokognitiiviset taidot, käyttäytymisen säätely sekä positiivisten suhteiden muodostaminen ja ylläpito. Sosiaaliset taidot käsittävät kyvyn liittyä ryhmään, tehdä yhteistyötä sekä neuvottelu- ja vuorottelutaidot. Sosiokognitiivisia taitoja ovat sosiaalinen ymmärtäminen, sosiaaliset tavoitteet, sosiaaliset aiheet muita kohtaan, itsearvostus ja itseä koskevat käsitykset. Käsitteinä sosioemotionaalista taitoa ja sosiaalista kompetenssia käytetään laaja-alaisesti, mutta kumpikin käsittelee samaa lapsen sosiaalisen kehityksen aiheistoa. (Ahonen 2017, 16–17; Pihlaja 2018, 148.) Sosioemotionaalinen kompetenssi korreloi voimakkaasti ihmisen oppimiskyvyn ja koulutushalukkuuden kanssa myöhemmässä elämässä. Tunne- ja vuorovaikutustaitoja jo varhaiskasvatuksessa vahvistamalla lisätään lasten myöhempää viihtyvyyttä koulussa, joka puolestaan vaikuttaa muun muassa lapsen tai nuoren psykologiseen hyvinvointiin, koulupoissaolojen määrään ja syrjäytymisriskiin (Toivanen-Visti 2019; Manninen 2018, 91–92).

Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning:n (CASEL) mukaan sosioemotionaalisen oppimisen viisi osa-aluetta ovat itsetuntemus ja -tietoisuus, itsesäätely, sosiaalinen älykyys, ihmissuhdetaidot ja vastuullinen päätöksenteko. (Casel.org. What is sel? Competencies.Core sel competencies 2019; Määttä ym. 2017, 7; Weissberg, Durlak, Domitrovich, & Gullotta, 2015, 6) Olemme syventyneet sosioemotionaalisen kehityksen osa-alueisiin CASEL:n teorian mukaan.

Itsetuntemus kehittyy lapsen sosiaalisten, emotionaalisten, kognitiivisten ja persoonan kehitysvaiheiden mukana. Itsetuntemuksen kehittymiseen vaikuttavat monet ulkoisetkin tekijät, kuten lapsen erilaiset roolitukset esimerkiksi perhe- ja kulttuurikontekstissa. Lisäksi kasvatuksella on itsetuntemuksen kehittymiseen positiivinen tai negatiivinen vaikutus lapsen omasta itsestään saaman palautteen kautta. Minätietoisuuden eriytyminen mahdollistaa subjektiivisen kokemuksen ja sen ymmärryksen suhteessa toisiin. Sekä lapsen uudet että jo hankitut kokemukset itsestään ja muista muovaavat lapsen käsitystä omasta itsestään. Jo noin puolitoistavuotias lapsi kykenee tiedostamaan vaikutuksensa ympäröivään maailmaan. Lapsen tietoinen itseilmaisu mahdollistuu minätietoisuuden ja kielen kehittymisen kautta. Minätietoisuuden kehittyessä lapsi oppii tunnistamaan rajat itsensä ja muun maailman sekä toisten ihmisten välillä (Weissberg, Durlak, Domitrovich, & Gullotta, 2015, 6; Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning & Montgomery County Educational Service Center 2019a; Kronqvist & Pulkkinen 2007, 109; Peltomaa ym. 2007, 34; Wales 2016, 7-8, 13.)

Itsesäätelytaito on merkittävin sosioemotionaalinen taito. Sen avulla lapsi voi säädellä omia tunteitaan, käyttäytymistään ja kognitiivista toimintaansa. Toisin sanoen itsesäätely punoutuu sekä lapsen sisäisiin että ulkoisiin prosesseihin. Tarkemmin ilmaistuna itsesäätely on tietoista vastuunottoa omasta toiminnasta ja oman toiminnan ohjaamista tilanteeseen soveltuvaksi. Tunteiden säätely vaikuttaa myös käyttäytymisen säätelyyn, jolloin tunnetta seuraa impulsiivinen reaktio. Lapsi oppii säätelemään toimintaansa huomioimalla käyttäytymisensä vaikutuksen sosiaaliseen ympäristöönsä. Itsesäätelytaitojen ali- ja ylisäätelyt, eli esimerkiksi aggressiivisuus tai vetäytyminen, ovat itsesäätelytaitojen haasteita. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 107; Ahonen 2017, 18–20.)

Sosiaalinen älykkyys rakentuu sosiaalisesta tietoisuudesta ja sosiaalisesta kyvykkyydestä. Sosiaalisella tietoisuudella tarkoitetaan kykyä aistia toisten tunteita ja ymmärtää sosiaalisia tilanteita. Sosiaalinen kyvykkyys puolestaan pohjautuu sosiaaliselle tietoisuudelle ja sen avulla vuorovaikutus on toimivaa ja rakentavaa. Sosiaalinen älykkyys on lapselle vahvuus ja se on empaattisuutta, kykyä kuunnella ja kykyä asettua toisen ihmisen asemaan. Se on myös kykyä ilmaista rakentavasti ja ymmärrettävästi itseään ja omia tunteitaan toisille. Sosiaalisesti älykäs lapsi osaa tunnistaa sekä omia että toisten tunteita lukemalla myös sanattomia viestejä. Näin ollen lapsi osaa toimia tilanteen mukaisesti. Haastavissakin tilanteissa sosiaalisesti älykäs lapsi pystyy joustamaan ja osaa luoda turvallisen ilmapiirin. Toisaalta sosiaalinen älykkyys ei koske vain kahden ihmisen välistä vuorovaikutusta vaan se sisältää myös ymmärryksen sosiaalisen vuorovaikutuksen normeista esimerkiksi kulttuurikontekstissa. (Troger 2018, 80; Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 187–188; Goleman 2007, 93.)

Varhaiskasvatusikäinen lapsi kerryttää kehitystehtävänänsä vastavuoroisen leikin mahdollistavia taitoja, esimerkiksi kyvyn ja halun jakamiseen, toisen leikin huomioon ja yhteisten sääntöjen noudattamiseen. Varhaiskasvatuksessa tärkeää on luoda puitteet lasten välisten suhteiden muodostumiselle. Myönteisten vertais-suhteiden syntymiseen tarvitaan läheistä ja välitöntä vuorovaikutusta. Ihmissuhteidoissa lapsi yhdistää itsetuntemuksen, itsesäätelyn ja sosiaalisen älykkyyden käytännön sosiaaliseen kanssakäymiseen, eli esimerkiksi ystävyyssuhteiden solmimiseen ja ylläpitämiseen. Positiiviset vuorovaikutussuhteet ja sosiaalinen verkosto auttavat lapsia lieventämään esimerkiksi stressiä. (Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning & Montgomery County Educational Service Center 2019b; Poikkeus 2013, 80; Kalliala 2013, 37–38.)

Vastuullinen päätöksenteko vaatii lapselta tilannetajua, eettisten normien ja syyseuraussuhteen ymmärtämistä. Jo 4-vuotiaan moraalisen käsityksen kehitys on voimakasta, tällöin lapsi pohtii esimerkiksi oikean ja väärän eroa ja oikeudenmukaisuutta (Mannerheimin lastensuojeluliitto. vanhemmille. Lapsen kasvu ja kehitys. 4–5v. 4–5-vuotiaan sosiaalinen kehitys 2017). Päätöksenteko vaikuttaa niin lapsen omaan kuin muidenkin hyvinvointiin. Kun lapselle opetetaan vastuullista

päätöksentekoa, on tärkeässä roolissa myös ongelmanratkaisutaidot. Keskiössä on asian tarkastelu monesta eri perspektiivistä, jolloin lapsi ymmärtää ratkaisunsa syvemmin eikä tee impulsiivisia valintoja. Sekä sosiaalinen älykkyys että ihmissuhdetaidot auttavat lasta vastuullisessa päätöksenteossa. (Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning & Montgomery County Educational Service Center 2019c.)

2.2 Lasten tuen tarpeet varhaiskasvatuksessa

Suomessa varhaiskasvatus tavoittaa lähes kaikki lapset ennen koulun aloittamista, 74 % väestön 1-6-vuotiaista lapsista vuonna 2018. Varhaiskasvatus on lapsille tärkeä kasvu- ja kehitysympäristö, jolla edesautetaan alueellista- ja sosiaalista tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä ehkäistään syrjäytymistä. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Aiheet. Mielenterveys. Mielenterveyden edistäminen. Lasten ja nuorten mielenterveys. Mielenterveyden edistäminen päiväkodeissa, kouluissa ja oppilaitoksissa 2019; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tilastot ja data. Tilastot aiheittain. Lapset, nuoret ja perheet. Varhaiskasvatus. Varhaiskasvatus 2018; Mannerheimin lastensuojeluliitto 2014; Opetushallitus. Rahoituspalvelut. Myönnettyt rahoitukset. Valtion erityisavustus varhaiskasvatuksen positiivisen diskriminaation edistämiseksi vuosille 2019-2020 i.a.)

Varhaiskasvatus on osa koulutusjärjestelmää kattaaen ikävuodet 0–6. Varhaiskasvatus koostuu suunnitelmallisesta ja tavoitteellisesta pedagogisesta kasvatuksesta, opetuksesta ja hoidosta. Pedagogiikka on ammatillisesti johdettua lasten oppimisen ja kehityksen tukemista kasvatustieteelliseen tietoon perustuen. Pedagogiikkaa toteutetaan aamusta-iltaan-periaatteella; se on läsnä kaikessa toiminnassa. (Opetushallitus. Koulutus ja tutkinnot. Varhaiskasvatus. Mitä on varhaiskasvatus 2019; Pakkanen 2018, 5; Karila 2018, 10.) Jokaisella lapsella on Suomessa oikeus kunnan järjestämään varhaiskasvatukseen, jota tarjoavat päiväkodit, perhepäivähoitajat sekä avoin varhaiskasvatustoiminta (Opetushallitus. Koulutus ja tutkinnot. Varhaiskasvatus 2019; L 540/2018).

Varhaiskasvatuksen toteutusta ja suunnittelua määrää Opetushallituksen laatima varhaiskasvatustalakiin perustuva varhaiskasvatussuunnitelman perusteet-asia-
kirja, joka takaa laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen koko maa-
han. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta laaditaan paikalliset var-
haiskasvatussuunnitelmat, jotka ohjaavat toimintaa kuntatasolla. Suomessa jo-
kaiselle päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle laaditaan lisäksi
henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma, jonka sisällön varhaiskasvatus-
suunnitelman perusteet myös määrittää. (Opetushallitus 2018, 7–8; L 540/2018;
Opetushallitus. Koulutus ja tutkinnot. Varhaiskasvatus. Varhaiskasvatussuunni-
telman perusteet pähkinäkuoressa 2019.)

Varhaiskasvatuksessa rakennetaan lasten laaja-alaisen oppimisen perusta. Laaja-alaisen osaamisen kokonaisuus koostuu tiedoista, taidoista, arvoista, asenteista ja tahdosta, ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa ne on jaettu viiteen eri osaamisen osa-alueisiin. Nämä osa-alueet ovat ajattelu ja oppiminen, kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu, itsestä huolehtiminen ja arjen taidot, monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen sekä osallistu-
minen ja vaikuttaminen. Lasten hyvinvoinnin ja turvallisuuden vahvistaminen on yksi varhaiskasvatuksen tehtävistä, lasten kanssa käsiteltäviä aiheita ovat muun muassa lepo, ravinto, liikunta ja mielen hyvinvointi. Lasten tunnetaitoja vahviste-
taan havainnoimalla, tiedostamalla ja nimeämällä tunteita, jolloin edistetään las-
ten itsesäätelytaitoja ja tunteiden ilmaisua. (Opetushallitus 2018, 23–26.)

Varhaiskasvatustalaki määrää siitä, että tuen tarpeen ilmettyä lapsella on oikeus saada tukea, joka vastaa hänen yksilöllisiä tarpeitaan ja tarvittaessa tuki järjeste-
tään monialaisessa yhteistyössä. Lapsen tuen tarpeet, tuen järjestämiseksi vaa-
ditut toimenpiteet sekä tukitoimenpiteiden toteuttaminen ja vastuut kirjataan lain mukaisesti lapsen yksilölliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Varhaiskasva-
tuksen ja huoltajien välinen yhteistyö on tärkeää, jotta tuen tarve tunnistetaan ajoissa ja tukitoimet voidaan tuoda lapsen arkeen kokonaisvaltaisesti. Huoltajien kanssa tehtävän jatkuvan yhteistyön ja pedagogisen arvioinnin avulla tukea ke-
hitetään ja muokataan lapsen tarpeiden muuttuessa. Tarvittavien tukitoimien riit-
tävyyttä ja tarkoituksenmukaisuutta sekä lapsen tuen tarvetta ylipäätään tuleekin

arvioida säännöllisesti. (L 540/2018; Heiskanen 2018, 95; Opetushallitus 2018, 53.)

Varhaiskasvatusta toteutetaan ja kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti. Inklusioperiaatteen mukainen varhaiskasvatus rakentuu kaikkien lasten yhdessä osallistumiselle, riippumatta siis esimerkiksi lasten tuen tarpeista. Inklusion ydinarvoiksi voidaan spesifioida yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja kaikille yhtäläiset oikeudet sekä varhaiskasvatuksen kannalta erityisen tärkeät yhteisöllisyys ja osallisuus. Inklusion tarkoituksena on taata tasa-arvo ja kaikille yhtäläiset oikeudet. Varhaiskasvatuksen kontekstissa tämä tarkoittaa käytännössä esimerkiksi lapsen tarvitseman tuen ja pedagogisen ohjauksen tuomista sinne missä lapsi on, kuten hänen omaan varhaiskasvatusryhmäänsä. (Opetushallitus 2018, 15, 53–55; Viitala 2018, 52; Booth 2011, 304.)

2.3 Kolmiportaisen tuen malli

Kolmiportaisella tuella tarkoitetaan lapsen ongelmien monimuotoistumisen, syvenemisen ja pitkäaikaisvaikutuksien syntymisen ehkäisemistä, ja tuki järjestetään lapsen omassa ryhmässä. Kolmiportaisen tuen osa-alueet ovat yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki. Tuen saannin jatkuminen johdonmukaisena läpi varhaiskasvatuksen on lapsen kannalta erityisen tärkeää (Opetushallitus 2018, 54). Varhaiskasvatuksessa toimintaa ohjaakin varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden ja varhaiskasvatuslain lisäksi myös perusopetuslaki ja esiopetuksen suunnitelman perusteet. Virallisesti esi- ja perusopetuksessa käytössä on perusopetuslain mukainen tuen kolmiportainen malli, mutta joissain kunnissa mallia sovelletaan jo ennen esiopetusikää varhaiskasvatuksessa. (Opetushallitus 2014, 61–62; Eskelinen & Hjelt 2017, 67; Pihlaja & Viitala 2018, 25, 31.)

Yleisellä tuella tarkoitetaan jokaisen lapsen tarvitsemaa yksilöllistä tukea ja tavoitteellista toimintaa, joka suunnitellaan yhteistyössä lapsen ja huoltajien kanssa. Tuki on ennaltaehkäisevää ja siitä hyötyvät kaikki ryhmän lapset. Ryhmän varhaiskasvattajien tehtävänä on huomioida jokaisen lapsen vahvuudet, tarpeet ja erilaiset lähtökohdat ja suunnitella toiminta näiden pohjalta. Yleistä tukea

käytettäessä oppimisympäristöä ja ryhmän toimintaa muokataan lapsen tarpeiden mukaisesti. Tässä vaiheessa apuna voidaan käyttää erityisopettajan konsultaatiota, joka osallistuu tarvittaessa havainnointiin ja on apuna huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä. (Opetushallitus 2014, 61–63; Opetushallitus 2018, 10, 54.)

Tehostettua tukea järjestetään lapselle, kun yleinen tuki ei riitä ja sitä tarjotaan niin kauan kuin tarvetta tuelle nähdään olevan. Tehostettu tuki on useita samanaikaisia tukimuotoja tai jatkuvaa, säännöllistä tukea. Tuki aloitetaan kasvattajan tai huoltajan huolen herätessä, jolloin havainnointia, arviointia ja vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä lisätään. Tehostetun tuen aikana erityisopettaja työskentelee sekä varhaiskasvattajien että huoltajien kanssa. Tässä vaiheessa lapsen tarpeet ja vahvuudet kirjataan varhaiskasvatussuunnitelmaan tai esiopetussuunnitelmaan, tärkeää on ottaa huomioon lapsen mielipide. Tehostettujen tukitoimien suunnitteluun ja toteutukseen otetaan tarvittaessa mukaan varhaiskasvattajien ja erityisvarhaiskasvattajien lisäksi muita lasten kehitystä tukevia asiantuntijoita. (Opetushallitus 2014, 46; Opetushallitus 2018, 57.)

Kun lapsen kasvu, kehitys tai oppiminen eivät toteudu tavoitteiden mukaisella tavalla esimerkiksi vamman tai sairauden vuoksi, lapsi on oikeutettu saamaan erityistä tukea. Erityistä tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa tarvitaan erityispedagogista osaamista sekä moniammatillista yhteistyötä. Erityisen tuen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa otetaan huomioon myös lapsen varhaiskasvatuksen ulkopuolella tapahtuvat tukitoimet. Näillä tukitoimilla tarkoitetaan esimerkiksi kuntoutussuunnitelmaa ja terapioita. Tuen toteutuminen tarvitsee jatkuvaa arviointia, kuten kaikilla tuen asteilla. (Opetushallitus 2014, 48; Pihlaja & Viitala 2018, 33.)

2.4 Varhainen puuttuminen lasten mielenterveyden edistämiseksi

Keskimääräisesti lasten ja nuorten terveys ja hyvinvointi ovat parantuneet, mutta osalla lapsista tilanne on huonontunut (Jaskari 2017; Perälä, Halme & Kanste

2013, 122). 10–15 prosenttia lapsista tarvitsee apua psyykkisiin häiriöihin ja lastenpsykiatristen läheteiden määrä on kasvanut kaikissa Suomen yliopistollisissa sairaanhoitopiireissä (Jaskari 2017). Vaikeimmassa tilanteessa olevilla lapsilla huono-osaisuuden riskitekijät ovat alkaneet kasaantua jo ennen syntymää. Suomen viidessä yliopistosairaalassa erityisesti lievistä ja keskivaikeista psyykkisistä häiriöistä kärsivien lapsipotilaiden määrä on lisääntynyt ja erityistä tukea tarvitsevat lapset kuormittavat myös perhe- ja kasvatusneuvoloita sekä lastensuojelua. (Jaskari 2017; Perälä, Halme & Kanste 2013, 122). Lievien häiriöiden hoitoon olisi kuitenkin tarpeellista keskittyä jo ennen erikoissairaanhoidon hakeutumista. Tehokkaita auttamisen menetelmiä tulisikin tarjota jo varhaisessa vaiheessa. Osassa kuntia kyseisiä tukipalveluita on jo tarjolla, mutta erityisesti mielenterveystyöhön keskittyneitä asiantuntijaryhmiä tarvittaisiin varhaiskasvatukseen, kouluihin ja perusterveydenhuoltoon. Tärkeää onkin, että sosiaali- ja terveydenhuollossa, varhaiskasvatuksessa, kouluissa, opiskeluhollossa ja muiden toimijoiden välillä tehdään sujuvaa yhteistyötä lasten mielenterveyden edistämiseksi. (Happo 2018; Duodecim 2018; Jaskari 2017.)

Lasten psyykkistä oireilua aiheuttavat usein puutteet tunteiden tunnistamisessa ja niiden hallitsemisen taidoissa, jotka kehittyvät vuorovaikutussuhteissa (Parviainen, Salama & Aronen 2018). Yleisesti lasten mielenterveyspalveluihin ohjautumisen syy on käytöshäiriöt, joita voitaisiin ehkäistä vuorovaikutus- ja tunnetaitojen sekä ongelmanratkaisukyvyn opettamisella esimerkiksi varhaiskasvatuksessa (Duodecim 2018). Varhaiskasvattajat voivatkin edistää lasten mielenterveyden taitoja usealla eri tavalla. Mielenterveystaitoja voidaan opettaa suoraan lapsille varhaiskasvatuksessa sekä lasten perheille esimerkiksi vanhempainiloissa. (Marjamäki, Kosonen, Törrönen & Hannukkala 2015, 7.) Käytöshäiriöiden riskitekijöitä voidaan lisäksi ehkäistä yksilön ja yhteiskunnan tasolla tukemalla vanhemmuutta, lapsen kielellistä kehitystä ja yleisemmin varhaiskasvatus- ja kouluympäristöjä (Duodecim 2018).

2.5 Lasten mielenterveyden promootio ja preventio varhaiskasvatuksessa

Mielenterveyttä suojaavat voimavarat ja selviytymiskeinot, jotka voivat olla lapsen yksilöllisiä tai perheen keskinäisiä. Myös perheen ulkopuoliset turvalliset aikuiset, esimerkiksi varhaiskasvattajat, voivat vahvistaa lapsen mielenterveyttä suojaavia tekijöitä. (Tamminen, Karlsson & Santalahti 2016a; Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Aiheet. Mielenterveys. Mielenterveyshäiriöt. Lasten mielenterveys ja mielenterveyden häiriöt 2019). Mielen hyvinvointiin vaikuttavat niin suojaavat kuin riskitekijätkin, jotka molemmat voidaan jaotella sisäisiin ja ulkoisiin. Lapsen mielenterveyden sisäisiksi suojaaviksi tekijöiksi voidaan lukea muun muassa turvallinen kiintymyssuhde, tunteiden sanoittaminen ja ilmaisu, hyväksytyksi tulemisen kokemus ja kaverisuhteiden ylläpito. Ulkoisiksi suojaaviksi tekijöiksi puolestaan kuuluvat esimerkiksi vanhempien työ ja toimeentulo, turvallinen kasvuympäristö ja kuulluksi tuleminen. (Marjamäki, Kosonen, Törrönen & Hannukkala 2015, 13; Erkkö & Hannukkala 2018, 31- 32.)

Edesauttamalla suojaavia tekijöitä voidaan vähentää riskitekijöiden vaikutusta. Sisäisiä riskitekijöitä ovat biologisten tekijöiden, kehityshäiriöiden ja sairauksien lisäksi muun muassa huonot ihmissuhteet ja haavoittuvainen itsetunto. Ulkoisia riskitekijöitä ovat esimerkiksi perheessä esiintyvät päihdeongelmat, psyykkiset häiriöt tai väkivalta. Riskitekijöillä on kumulatiivinen vaikutus mielenterveyden heikkenemiseen; olennaista on riskitekijöiden summa eivätkä niinkään yksittäiset riskitekijät. Ympäristöt, kuten esimerkiksi varhaiskasvatus, sisältävät itsessään lapsen kehitykseen vaikuttavia suojaavia ja riskitekijöitä. (Marjamäki, Kosonen, Törrönen & Hannukkala 2015, 13; Erkkö & Hannukkala 2018, 31- 32; Tamminen, Karlsson & Santalahti 2016b; Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Aiheet. Mielenterveys. Mielenterveyden edistäminen. Lasten ja nuorten mielenterveys. Mielenterveyden edistäminen päiväkodeissa, kouluissa ja oppilaitoksissa 2019.)

Lapsen mielenterveyttä edistävä toiminta, eli promootio, käsittää kaiken, mikä vahvistaa lapsen psyykkistä kehitystä ja voimavaroja. Preventiolla taas tarkoitetaan pyrkimystä estää lapsen kehityksen ja mielenterveyden häiriöiden synty-

mistä. Sekä promootiota että preventiota voidaan implementoida aina yksilöllisestä tasosta varhaiskasvatukseen ja jopa yhteiskunnallisella tasolla. (Tamminen, Karlsson & Santalahti 2016b.)

Promootio varhaiskasvatuksessa tarkoittaa esimerkiksi tunnetaitojen vahvistamista, ryhmäytymisen tukemista ja päiväkotiympäristöjen muovaamista turvallisiksi ja ennakoitaviksi. Mielenterveyden vahvistamisen teema tulisi näkyä varhaiskasvatuksen koko toiminnassa; toiminnan suunnittelussa, keskusteluissa, jokapäiväisissä arvovalinnoissa ja asenneilmapiirissä. Tiedostamalla ja paneutumalla aiheeseen yhteisesti edistetään lasten mielenterveyttä. (Marjamäki, Kosonen, Törrönen & Hannukkala 2015, 13; Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Aiheet. Mielenterveys. Mielenterveyden edistäminen. Lasten ja nuorten mielenterveys. Mielenterveyden edistäminen päiväkodeissa, kouluissa ja oppilaitoksissa 2019.)

Varhaiskasvattajan on myös omalla toiminnallaan mahdollista edistää lapsen mielenterveyttä. Varhaiskasvattaja voi muun muassa käyttää vuorovaikutuksellista kasvatustyyliä, olla läsnä ja kohdata lapsen yksilöllisesti ja mallintaa esimerkiksi tunnetaitoja sekä huomioida lapsen mahdolliset kehityshäiriöt ja sairaudet. Koska varhaiskasvatuksessa työskennellään pienten lasten kanssa, tulee varhaiskasvattajan suunnata toimenpiteet koskemaan koko perhettä ja sen vuorovaikutussuhteita. Varhaiskasvattajan tehtävänä on siis myös tukea huoltajien kasvatustyötä ja tuoda heidät mukaan mielenterveyttä edistävään keskusteluun sekä tarvittaessa ohjata perhe lisätuen ja -palveluiden piiriin. Esimerkiksi ehkäisevän mielenterveystyön tahoja on monia, jonka vuoksi eri toimijoiden moniammatillinen yhteistyö onkin välttämätöntä (Marjamäki, Kosonen, Törrönen & Hannukkala 2015, 13; Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Aiheet. Mielenterveys. Mielenterveyden edistäminen. Lasten ja nuorten mielenterveys. Mielenterveyden edistäminen päiväkodeissa, kouluissa ja oppilaitoksissa 2019; Tamminen, Karlsson & Santalahti 2016c.)

3 MONIAMMATILLINEN YHTEISTYÖ

Moniammatillisuuden käsitettä voidaan pitää varsin moniulotteisena; käsite voi kuvata monenlaisten eri asiantuntijoiden yhteistyötä ja moniammatillisuutta voidaan lisäksi tarkastella monesta eri perspektiivistä. Yksinkertaisimmillaan moniammatillisuus käsittää työn, tehtävän, ongelman tai päätöksen, johon asiantuntijoiden yhteistyö kohdistuu yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. Käytännössä moniammatillinen yhteistyö ei kuitenkaan ole näin ongelmaton. Jaetun kognition, eli yhteisen näkemyksen muodostamiseksi, on asiantuntijoiden samanaikaisesti sekä selkeytettävä omaan ammattiin liittyvää osaamistaan että luotava yhteistä, uutta osaamista huomioiden myös jokaisen omakohtainen arvoperusta ja toimintaperiaatteet. (Isoherranen 2008, 33–35, 40–41; Mönkkönen ym. 2019, 66.)

Moniammatillisen yhteistyön toteutumiseksi tarvitaan asiakaslähtöisyyttä, verkostojen yhteistoimintaa, mahdollisuutta yhteisen tiedon kokoamiseen, vuorovaikutustaitoja ja ymmärrystä sekä toisten että omien työroolien sisällöistä ja muovautuvuudesta. Esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon yhä sirpaloituvassa, monitoimijaisessa toimintaympäristössä tarvitaan asiakaslähtöistä, yhteistä asiantuntijuutta ja saumatonta yhteistyötä asiantuntijoiden välillä, joka huomioi asiakkaan tilanteen kokonaisvaltaisesti. (Isoherranen 2008, 33–35; Kekoni, Mönkkönen, Hujala, Laulainen & Hirvonen 2019, 15.)

3.1 Onnistunut moniammatillinen toimintakulttuuri

Jotta moniammatillinen yhteistyö olisi tuloksellista, on jokaisen hallittava oma ammatin erityisosaaminen ja tehtävä tunnetuksi oman lisäarvon tuominen yhteistyöhön. Ammatti-identiteetti voi olla henkilökohtainen tai koko ammattikunnan yhteinen ajatus siitä, mitä tarkoittaa edustaa kyseistä ammattiryhmää ja mikä on heille ominaista. Ammatti-identiteetin kautta määritellään oma perustehtävä, jolloin pois suljetaan tehtäviä, joiden ei nähdä kuuluvan omaan työhön. Yhteisen työn muodostamista määrittävätkin yksilön työroolin hahmottaminen, arvoperusta sekä

ajatukset siitä, mikä menetelmä on toimiva. Moniammatillisuuden tarkastelu yksilötasolla on vain yksi näkökulma. Lisäksi tarvitaan avoimuutta ja avarakatseisuutta tarkastella kaikkien yhteistyötä tekevien ammattilaisten osaamista, jotta osaamisen hyödyntäminen olisi aidosti tehokasta yhteistyön kannalta. Tällöin myös yksilötason osaaminen laajenee yhteistyössä toisilta ammattilaisilta omakсутun tiedon kautta. (Mönkkönen, Leinonen, Arajärvi, Hovatta, Tusa & Salokangas 2019, 48, 66, 68; Isoherranen 2008, 110–111.)

Yhteisen toimintakulttuurin rakentaminen yhdessä avoimen kommunikaation keinoin vahvistaa moniammatillista työilmapiiriä. Työilmapiiriin negatiivisesti vaikuttavat yhteisten periaatteiden vastaisesti toimiminen ja toisten ideoiden huomiotta jättäminen esimerkiksi toimintakulttuurin suunnitteluvaiheessa. (Ojala 2017, 84.) Lapsen näkökulman kannalta on etu, jos kaikki näkökulmat otetaan huomioon, eikä yhden ammattialan hallitsevuus kavenna ratkaisumahdollisuuksia (Mönkkönen, Leinonen, Arajärvi, Hovatta, Tusa & Salokangas 2019, 69). Moniammatillinen yhteistyö perustuu keskinäiseen luottamukseen, vastavuoroisuuteen ja ymmärrykseen toisten osaamisesta (Hoppari 2014, 47–48). Yhteistyön tuloksekkuutta ja efektiivisyyttä tukee työntekijöiden luottamuksellinen ilmapiiri, joka vahvistaa viestintää, lisää sitoutumista työhön ja edistää ristiriitojen rakentavaa ratkaisua (Mönkkönen, Leinonen, Arajärvi, Hovatta, Tusa & Salokangas 2019, 68).

Moniammatillisessa yhteistyössä rakennetaan yhteistä osaamista, joka kehittyy erilaisten ammattialojen osaamisen yhdistämisestä. Esimerkiksi sosiaali- ja terveysalalla ammattilaisilla voi olla hyvin erilainen koulutustausta ja käytännön työn toimenkuva, jotka mahdollistavat asiakkaan monimuotoisen kokonaistilanteen hallinnan. Moniammatillinen osaaminen edistääkin tutkitusti alalla sekä työn vaikuttavuutta että tuottavuutta. Yhteisistä tavoitteista ja niihin pääsemisestä, esimerkiksi lapsen hyvinvoinnin edistämisestä, otetaan myös vastuuta yhdessä. Myös yksilötason tavoitteet harmonisoidaan toimimaan suhteessa yhteisiin tavoitteisiin. Moniammatillisen yhteistyön edistäminen vaatii yhteistä suunnittelua, toteutusta ja toiminnan arviointia sekä aikaa. (Hoppari 2014, 47–48; Isoherranen 2008, 32; Mönkkönen, Kekoni, Jaakola, Profiam Sosiaalipalvelut Oy:n henkilöstö & Pehkonen 2019, 136; Hallamaa 2017, 111.)

3.2 Moniammatillinen yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Yksi laadukkaan varhaiskasvatuksen rakennuspalikoista on moniammatillisuus ja siihen sisältyvät vuorovaikutus- ja yhteistyöosaaminen. Ammatillaiset toteuttavat kukin omaa ammattirooliaan, joka puolestaan määrittää heidän työtehtäviään ja vastuualueitaan. Jokaisen varhaiskasvatuksen ammattilaisen työssä pääta-voitteena on lasten oppimisen ja kehityksen tukeminen, joten jokainen työtapa on voitava perustella myös pedagogisista lähtökohdista. Moniammatillinen yhteistyö tukee jokaisen lapsen yksilöllisten tarpeiden toteutumista turvaten heille oman kehityksensä mukaista hoitoa, kasvatusta ja opetusta. Varhaiskasvatuksessa tehtävä moniammatillinen työ tähtää lisäksi yksilölliseen ammatilliseen kehittymiseen, jonka mahdollistaa itsearvioinnin lisäksi tiedon ja osaamisen jakaminen ammattilaisten kesken. (Opetushallitus 2018, 18, 28–29, 33; Karila & Nummenmaa 2011, 17.)

Varhaiskasvatuksessa toimivaan moniammatilliseen tiimiin kuuluukin monen ammattitaustan ja koulutuksen omaavia toimijoita, kuten lastenhoitajia, varhaiskasvatuksen sosionomeja, varhaiskasvatuksen erityisopettajia sekä varhaiskasvatuksen opettajia, jotka suunnittelevat ja toteuttavat varhaiskasvatustoimintaa yhdessä. Nämä ammattiryhmät muodostavat varhaiskasvatuksen sisäisen moniammatillisen tiimin, joka toteuttaa varhaiskasvatuksen perustehtävää. Sisäisen moniammatillisuuden avulla mahdollistetaan eri ammattitaustaisten osaamisen kohdistaminen yhteisen asian hyväksi. Toisaalta sisäinen moniammatillisuus voi aiheuttaa eri ammattikuntien vastakkainasettelua tai reviirikiistoja. (Opetushallitus 2018, 17–18; L 540/2018; Alila & Kronqvist 2007, 51.)

Kunta on velvoitettu tarjoamaan varhaiskasvatusta kunnan sisäisen tarpeen mukaisena, niin toimintamuodoiltaan kuin laajuudeltaankin. Tämä vaatii kunnalta myös yhteistyötä erilaisten tahojen kanssa, kuten esimerkiksi sosiaalihuollosta ja neuvolatoiminnasta vastaavien toimijoiden kanssa. Osana ulkoista moniammatillista varhaiskasvatustiimiä voi siten toimia myös toimintaterapeutteja, fysioterapeutteja, psykologeja, varhaiskasvatuksen kuraattoreita, neuvolan työntekijöitä ja erikoissairaanhoidon työntekijöitä sekä perhetyöntekijöitä. Varhaiskasvatuksen

toimintamuodot, kuten esimerkiksi henkilöstörakenne ja henkilöstön koulutus, voivat siten erota toisistaan paikallisesti. (VAR 2019 moniammatillinen yhteistyö; Pihlava 2018; Ahonen & Arola 2019, 9; Opetushallitus 2018, 14, 17; Alila & Kronqvist 2007, 51.)

3.3 Kasvatusyhteistyö: vanhemmuuden tukeminen ja voimavaralähtöinen työote varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuslaki velvoittaa varhaiskasvattajia toimimaan yhteistyössä huoltajien kanssa turvaten lasten kehitystä ja kokonaisvaltaista hyvinvointia sekä tarjoten huoltajille tukea vanhemmuuteen (L 540/2018). Varhaiskasvatuksessa tehtävää kasvatusyhteistyötä on kutsuttu ajan saatossa monilla eri termeillä, kuten esimerkiksi vanhempien valistaminen, vanhempain kasvatus tai kasvatuskumppanuus (Kekkonen 2012, 33). Viimeisimmässä varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä kutsutaan kasvatusyhteistyöksi. Toimivaan yhteistyöhön vaaditaan huoltajien ja henkilöstön yhteistä sitoutumista ja kunnioitusta, tasavertaista kohtaamista. Myös yhteistyön vuorovaikutteisuus on tärkeää. Huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön pohjana on varhaiskasvattajan ammatillinen ote perheiden moninaisuuden ymmärtämisessä ja lasten yksilöllisten tarpeiden huomioimisessa sekä vanhemmuuden tukemisessa. (Opetushallitus 2018, 34; Eriksson & Arnkil 2012, 29.)

Huoltajien ja varhaiskasvattajien yhteistyön tavoitteena tulisi aina olla voimavarojen yhdistäminen lapsen tukemiseksi. Perheiden kanssa työskentelevän on tärkeää tunnistaa lasten omat ja perheiden sisäiset voimavarat, jotta tuen tarpeita voidaan tuoda esiin myönteisen palautteen kautta. (Eriksson & Arnkil 2012, 29.) Voimavaralähtöinen työote soveltuu kaikille perheiden kanssa työskenteleville ja sitä käytettäessä korostetaan perheessä olevia vahvuuksia ja itsemääräämiskeutta. Jokaisella perheellä on sekä kuormittavia että voimavaroja antavia tekijöitä, joita voivat olla muun muassa vanhempien lapsuuden kokemukset, perheen elämäntavat ja terveys, parisuhteen tilanne, vanhemmuus sekä perheen taloudellinen tilanne ja tukiverkosto. Voimavaralähtöisessä työskentelyssä pyritään sii-

hen, että perheessä hahmotetaan tämänhetkiseen tilanteeseen liittyvät muutoshaasteet. Perheen voimavaroja voidaan lähteä vahvistamaan, kun voimavarat ja kuormittavat tekijät on tunnistettu. Jotta muutos saadaan aikaiseksi, tarvitaan perheen vastuunottoa ja aktiivista työskentelyä voimavarojen vahvistamisen eteen. (Terveystieteiden tutkimuskeskus. Aiheet. Lapset, nuoret ja perheet. Peruspalvelut. Äitiys- ja lastenneuvola. Voimavaralähtöiset menetelmät 2018.)

4 OPINNÄYTETYÖPROSESSIN KUVAUS

Löysimme opinnäytetyömme aiheen yhteisten ammatillisten mielenkiinnon kohteidemme, ajankohtaisen uutisoinnin ja jo tehtyjen opinnäytetöiden ohjaamina. Opinnäytetyöprosessimme sisälsi kaksi yhteen nivoutunutta osaa, produktimuotoisesti toteutetun esitteen ja opinnäytetyömme kirjallisen raporttiosuuden. Kummallakin prosessin osalla oli täten myös oma tavoitteensa ja tarkoituksensa. Tiimimme on muotoutunut jo muiden opintojen aikana hyväksi ja toimivaksi kokonaisuudeksi, jonka avulla opinnäytetyöprosessimme suhteellisen tiukka aikataulukin saatiin onnistumaan.

4.1 Aiheen valinta

Pohdimme opinnäytetyöprosessimme aluksi jokainen omia mielenkiinnonkohteitamme ja tulevaisuuden urahaaveitamme kasvatus- ja sosiaalialan ammattilaisina. Koska tiimimme jäsenet suuntautuvat eri sosionomin osaamisalueille, etsimme aihetta, joka parhaiten edistäisi niin päihde- ja mielenterveystyöntekijän kuin varhaiskasvatuksen opettajan ammattiosaamistamme.

Kaikkien tiimin jäsenien yhteisenä ammatillisena mielenkiinnon kohteena on ennaltaehkäisevä työ lasten ja nuorten parissa. Huomasimme, että kuraattorin ammatissa kiteytyivät kaikki yhteiset mielenkiinnon kohteemme. Ajankohtaisen uutisoinnin kautta löysimme tietoa Vantaan varhaiskasvatuksessa tehtävästä kuraattorin työstä, jossa määräaikaisena kokeiluna noin 20 varhaiskasvatuksen yksiköön tarjotaan ilmaisia kuraattorin ja psykologin palveluita. Moniammatillisen tiimin on tarkoitus tukea varhaiskasvatuksen henkilöstöä kasvatustilanteissa ja lapsia ja heidän perheitään vanhemmuudessa sekä lapsen kehityksen ja kasvun haasteissa. (Vantaan kaupunki. Etusivu. Uutisia. Varhaiskasvatus ja koulutus. Psykologi- ja kuraattoripalveluita varhaiskasvatuksen asiakkaille 2019; Helsingin Sanomat. Kaupunki 2019.)

Tämän jälkeen etsimme aiheesta tehtyjä opinnäytetöitä ja tutkimuksia, ja löysimme kaksi opinnäytetystä aiheeseen liittyen. Hovi, Lindén ja Ukkonen olivat tuottaneet tietoa Kouvolan varhaiskasvatukselle kuraattorityöstä varhaiskasvatuksen kontekstissa (Hovi, Lindén & Ukkonen 2017, 2). Ahonen & Arola puolestaan olivat selvittäneet kuraattoripalveluiden hyötyjä Vantaan varhaiskasvatuksessa (Ahonen & Arola 2019, 2). Lukemiemme opinnäytetöiden pohjalta kiinnostuksemme aiheeseen kasvoi ja lähdimme etsimään sopivaa yhteistyökumppania.

4.2 Tiimityö ja aikataulutus

Aloittaessamme opinnäytetyöprosessia meille oli selkeää, että teemme opinnäytetyön yhdessä juuri tällä tiimikokoonpanolla, koska olimme jo muiden opintojen aikana hitsautuneet toimivaksi ja tiiviiksi työryhmäksi. Koko opinnäytetyöprosessin ajan olemme työskennelleet tiiviisti yhteistyössä tiimimme kesken. Olemme etsineet tietoa, kirjoittaneet, pohtineet ja keskustelleet opinnäytetyöhön liittyvistä asioista yhdessä, usein kasvokkain tapahtuneissa tapaamisissa. Tarpeen tullen olemme jakaneet vastuualueita ja tehtäviä meidän kolmen kesken aina tasaisesti jakautuen.

Yhteistyökumppanin, Lappeenrannan varhaiskasvatuksen Varma-tiimin, löydettyämme esittelimme opinnäytetyömme ideapaperin 4.9.2019. Etenimme opinnäytetyömme suunnitelmavaiheeseen ja esittelimme suunnitelman 2.10.2019. Opinnäytteemme suunnitelmavaiheen jälkeen työstimme kirjallista raporttiamme ja hioimme teoriaosuuttamme kohti lopullista muotoaan sekä toteutimme opinnäytetyömme produktiosuuden. Esitimme opinnäytetyömme käsikirjoituksen 8.1.2020, jonka jälkeen teimme kirjalliseen raporttiimme tarvittavat rakenteelliset muutokset ehdotuksien pohjalta. Laajensimme teoriaosuutta rakennemuutoksien vaatimalla tavalla ja etsimme lisäksi loppupohdintaa varten tarvittavaa, ajankohdasta faktatietoa. Rakensimme palautteen saantia varten vielä arviointikyselylomakkeen yhteistyökumppanillemme Varma-tiimille ja lähetimme sen heille tammikuun 2020 lopussa.

4.3 Työn tavoitteet ja tarkoitus

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli tuottaa Lappeenrannan varhaiskasvatukselle esite moniammatillisen Varma-tiimin toiminnasta ja ammatillisesti kehittävä kirjallinen opinnäytetyöraportti. Opinnäytetyömme produktiosan eli esitteen tavoitteena on lisätä varhaiskasvattajien tietoa Varma-varhaiskasvatuksen moniammatillisen tiimin toiminnasta. Varhaiskasvattajilla tarkoitetaan Lappeenrannan kunnallisten päiväkotien työntekijöitä. Esitteen toivotaan helpottavan varhaiskasvattajien ja moniammatillisen tiimin yhteistyötä tuomalla selkeää tietoa varhaiskasvattajille Varma-tiimin toimenkuvasta.

Opinnäytetyön kirjallisen raportin tavoitteena oli ammatillisen tietoperustan laajentaminen sosionomin ja varhaiskasvatuksen opettajan näkökulmista. Osaamisemme lisääntyi käytännön tekemisen, kuten haastattelun suunnittelun, toteutuksen ja esitteen tekstien luomisen kautta. Syvensimme ammatillista osaamista myös teoriaosuuttamme varten kerätyn ajankohtaisen tiedon kautta. Teoriaosuutemme aiheet käsittelivät lasten mielenterveyttä ja sen tukemista sekä moniammatillista yhteistyötä erityisesti varhaiskasvatuksen kontekstissa.

5 ESITTEEN SUUNNITTELU, TOTEUTUS JA ARVIOINTI

Opinnäytetyöllämme tuotimme Lappeenrannan varhaiskasvatukseen esitteen Varma - varhaiskasvatuksen moniammatillisen tiimin toiminnasta yhteistyössä Varma-tiimin jäsenten kanssa. Esitteen tavoitteena on lisätä varhaiskasvattajien tietoa Varma-tiimin toimenkuvasta. Toivomme esitteellä olevan lisäksi jatkokäyttöä myös työvälineenä varhaiskasvattajien ja huoltajien välisessä vuorovaikutuksessa, esimerkiksi varhaiskasvatussuunnitelmaa varten käytävissä keskusteluissa. Tiedot esitettä varten kerättiin teemamuotoisen ryhmähaastattelun avulla ja lopulliset tekstit esitteeseen työstettiin yhteistyössä Varma-tiimin kanssa. Kapaleessa käymme läpi haastattelun ja esitteen tekemisen prosessit, esittelemme

tarkemmin yhteistyökumppanimme sekä koko prosessiin liittyneiden arviointien tuloksia.

5.1 Yhteistyökumppanina Varma-varhaiskasvatuksen moniammatillinen tiimi

Etsiessämme lisätietoa varhaiskasvatuksessa tehdyistä ja meneillään olevista kuraattoripalveluiden pilotoinneista löysimme työnhakuilmoituksia muun muassa varhaiskasvatuksen kuraattorin virkaan Lappeenrannan varhaiskasvatukseen. Otimme yhteyttä Lappeenrannan varhaiskasvatuksen johtajaan mahdollisen opinnäytetyöyhteistyön tiimoilta. Koska Lappeenrannassa oli suunnitteilla vielä syksyn 2019 aikana alkava, uuden moniammatillisen Varma-tiimin pilotointi varhaiskasvatuksessa, heillä oli aito työelämästä kumpuava tarve yhteistyölle Varma-tiimin toiminnasta kertovan esitteen muodossa.

Varma-tiimissä työskentelee varhaiskasvatuksen kuraattori, psykologi, toimintaterapeutti ja sairaanhoitaja. Varma-tiimin tämänhetkinen toiminta-aika on 1.10.2019–30.6.2021. Moniammatillinen tiimi perustettiin erityisesti, koska varhaiskasvatuksen henkilökunta tarvitsi tukea lasten lisääntyneisiin tunne- ja vuorovaikutushaasteisiin. (Lappeenrannan varhaiskasvatussuunnitelma 2019; Henkilökohtainen tiedonanto 13.1.2020; Henkilökohtainen tiedonanto 21.1.2020.)

Varma-tiimin tavoitteena on lisätä lasten, perheiden ja lapsiryhmien hyvinvointia kasvuympäristöissä, niin kotona kuin varhaiskasvatuksessa, matalan kynnyksen tuen ja haasteiden moninaistumisen ennaltaehkäisemisen avulla. Varhaista tukea tarjotaan sekä perheille että varhaiskasvattajille. Matalan kynnyksen palvelulla tarkoitetaan palveluun hakeutumiseen tai pääsyyn vaadittavien edellytysten ja esteiden madaltamista, matalan kynnyksen palveluiksi katsotaan kuuluvan muun muassa lapsiperheiden tuki lapsen eri kehitysvaiheissa (Leemann & Hämäläinen 2015, 1; Leemann & Hämäläinen 2016, 590). Varma-tiimille matalan kynnyksen palvelu tarkoittaa käytännössä sitä, että yhteyttä voi ottaa pienenkin huolen herätessä ja huoleen on mahdollista myös saada apua. (Henkilökohtainen tiedonanto 21.1.2020.)

Noin 73 000 asukkaan Lappeenranta kuuluu Etelä-Karjalan kuntayhtymään, Eksoteen. Eksoten muita jäsenkuntia ovat Lemi, Luumäki, Imatra, Parikkala, Rautjärvi, Ruokolahti, Savitaipale ja Taipalsaari. Eksote järjestää jäsenkuntiensa julkiset sosiaali- ja terveyspalvelut. Jäsenkunnat tuottavat itsenäisesti varhaiskasvatuksen ja esi- ja perusopetuksen sekä kirjasto-, nuoriso-, kulttuuri- ja liikunta-toimen palvelut. Lappeenrannassa lasten, nuorten ja perheiden palvelut on integroitu lasten ja nuorten taloon, jossa järjestetään alkuarvioinnit, lastensuojelupalvelut, mielenterveys- ja päihdepalvelut, perhetyö ja kotipalvelut. Lasten ja nuorten talo on matalan kynnyksen palvelukokonaisuus, josta myös tarvittaessa jalkautetaan lasten kasvuympäristöihin. (Lappeenrannan kaupunki. Etusivu. Kaupunkimme i.a.; Suomi.fi. Etusivu. Organisaatio. Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä (Eksote). i.a.; Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiiri 2019,15; Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiiri. Toimipisteet. Lasten ja nuorten talo i.a.)

Lappeenrannassa on aikaisemmin pilotoitu erilaista kehittämistoimintaa lasten käyttäytymisen ja itsesäätelyn tueksi, sekä varhaiskasvatuksessa että Eksotessa. Eksotessa on pilotoitu Voimaperheet-toimintamallia alle kouluikäisten lasten käytösongelmien hoitoon vanhempainohjauksella sekä työn kehittämiseen Parent management treatment-ohjelmaa. Eksotessa ja Lappeenrannan varhaiskasvatuksessa on koulutettu 3-12 -vuotiaiden lasten kanssa työskentelevät ammattilaiset Ihmeelliset vuodet-ryhmänhallinnan menetelmän käyttöön. Lappeenrannan varhaiskasvatuksessa on pilotoitu Pedasens pedagogisen sensitiivisyyden tutkimus- ja kehittämishanke, Provaka positiivisesti ryhmässä oppiva varhaiskasvatus-toimintamalli, erikoissairaanhoidon konsultaatiot varhaiskasvatukseen ja henkilöstön koulutus ratkaisukeskeisyyteen sekä neuropsykiatrisiksi valmentajiksi. (Henkilökohtainen tiedonanto 13.9.2019; Kasvun tuki. Työmenetelmät. Voimaperheet. i.a.; Peda.net. Lappeenranta. Varhaiskasvatus. Kehittämishankkeet ja toimintamallit i.a.; Facebook. Lappeenrannan varhaiskasvatus. Home 2020.)

Varma-tiimi perustettiin tukemaan varhaiskasvatuksen piirissä olevia lapsia ja heidän perheitään, jonka lisäksi Varma-tiimin avulla tuetaan varhaiskasvattajien

työhyvinvointia ja -jaksamista. Varma-tiimi toimii kaikissa Lappeenrannan kunnallisissa varhaiskasvatusyksiköissä, joita on kaikkiaan 16. Pilottia rahoittaa Lappeenrannan kaupunki. Toiminta-alueen ulkopuolelle jäävät yksityiset ja avoimet päiväkodit sekä perhepäivähoito. Lapsia Lappeenrannan koko varhaiskasvatuksen piirissä on lähes 3000. (Henkilökohtainen tiedonanto 9.10.2019; Henkilökohtainen tiedonanto 13.9.2019; Henkilökohtainen tiedonanto 13.1.2020.)

5.2 Esitteen suunnittelu

Opinnäytteemme suunnitelmavaiheen jälkeen haimme tutkimuslupaa Lappeenrannan kaupungilta. Ennen tutkimusluvan saamista muotoilimme lopulliset puolistrukturoidut kyselyrungot Varma-tiimille selvittääksemme heidän toimenkuvansa ja toimintakulttuurin ja saadaksemme tietoa moniammatillisesta Varma-tiimistä esitteemme kirjalliseen toteutukseen suoraan jokaiselta ammattilaiselta itseltään. Suunnittelimme käyttävämme puolistrukturoitua kyselylomaketta, koska halusimme kysyä valikoidut kysymykset ja antaa samalla vastaajille mahdollisuuden vastata laajasti ja vapaamuotoisesti. Koska teimme produktin, jonka lopputuotteena oli esite, sopi juuri kyselylomake tarkoitukseemme mielestämme parhaiten. Kyselylomake oli tarkoitus toteuttaa sähköisessä muodossa, jolloin olisi mahdollistettu vastaajille heille sopiva vastausajankohta sovittun määräajan puitteissa (LIITE 2). Kyselylomakkeen saatteeksi kirjoitimme saatekirjeen (LIITE 1).

Tutkimuslupahakemuksemme hyväksymisen yhteydessä tuli kuitenkin esiin, että Varma-tiimin jäsenet halusivat vastata kysymyksiimme yhdessä, siis ennemminkin koko Varma-tiimin toiminnasta käsin, kuin yksittäisinä ammattilaisina. Vuoropuhelun tuloksena päädyimme yhteisesti kasvokkain tapahtuvaan ryhmämuotoiseen teemahaastatteluun tiedonkeruumenetelmänä (LIITE 3).

5.3 Esitteen tuottaminen - haastattelu tiedonkeruumenetelmänä

Tiedonkeruumenetelmänä haastattelun etuna on joustavuus, jolloin vastaajia voidaan myötäillä. Haastattelutilanteessa on mahdollista muuttaa esimerkiksi aiheiden järjestystä. Haastattelua käytetään muun muassa siksi, että haastateltava voidaan nähdä subjektina, jolloin hänelle luodaan mahdollisuus kertoa itseään koskevista asioista vapaasti ja potentiaalisesti kertomaan aiheesta ennakoitua laajemmin. Haastateltava saa näin myös mahdollisuuden olla aktiivinen osapuoli. Haastattelu on hyvä menetelmä myös silloin, kun aihepiiri on tuntematon ja vastausten sisältö on näin ollen ennustamattomissa. Toisaalta haastattelu on hyvä menetelmä myös silloin, kun haastattelukysymykset voivat tuottaa vastauksia monitahoisesti. Haastattelu mahdollistaa lisäkysymysten esittämisen ja tiedon syventymisen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 200.)

Ryhmähaastattelu tai –keskustelu on 5–10 ihmisen, yhden teeman ympärille rakentunut haastattelu, joka painottuu osallistujien vuorovaikutukseen ja jota haastattelija ohjaa. Ryhmähaastattelu- tai keskustelu kestää yleensä noin 2 tuntia. Ryhmähaastattelua voidaan käyttää erityisesti silloin, kun halutaan selvittää haastateltavien yhteinen kanta ajankohtaiseen kysymykseen liittyen. Ryhmähaastattelun tavoitteena on avoimen keskustelun aikaansaaminen, mutta haastattelijan tehtävänä on rajoittaa keskustelu sovittujen aiheiden piiriin ja toisaalta huolehtia puheenvuorojen tasaisesta jakautumisesta. Ryhmäkeskusteluissa tutkijan asemaa voidaan nähdä heikompana, kuin yksilöhaastatteluissa. Haastateltavat saattavat suunnata puheenvuoroja toisilleenkin ja tämän kaltaista aktiivista vuorovaikutusta haastattelijan tuleekin fasilitoida. Haastattelijan roolina ei ole olla aktiivinen keskusteluun osallistuja, vaan tarkoituksena on siirtää keskusteluvas-
tuu osallistujille. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 61; Pietilä 2017, 88–90; Valtonen 2005, 223.)

Teemahaastattelu on muodoltaan lomake- ja avoimen haastattelun välimuoto, jossa kysymysten tarkka muoto ja järjestys saattavat puuttua. Teemat eli haastattelun aihepiirit ovat kuitenkin ennalta määriteltäviä ja kohdennettuja. Haastateltaville annetaan teemahaastattelun kautta mahdollisuus vastata omin sanoin ja

luoda merkityksiä, jotka syntyvät vuorovaikutuksessa. Teemahaastattelun aineistoa voi analysoida muun muassa teemoittelun avulla, jolloin vastaukset järjestetään teemoittain. Jokaisen haastateltavan vastaukset tiettyyn teemaan kerätään yhteen. Tavoitteena on löytää haastatteluvastauksista olennainen sisältö analysoimalla aineisto teema kerrallaan. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 203; Hirsjärvi & Hurme 2008, 47–48, 142; Eskola & Vastamäki 2015, 43.)

Produktimme tiedonkeruumenetelmäksi lopulta valikoitunut ryhmämuotoinen teemahaastattelu toteutettiin sovitusti Varma-tiimin työskentelytiloissa Lappeenrannassa 28.11.2019. Haastattelua varten olimme varanneet aikaa noin neljä tuntia, ja todellisuudessa haastatteluun kului aikaa noin kaksi tuntia. Haastatteluun osallistuivat kaikki Varma-tiimin neljä jäsentä sekä koko opinnäytetyömme tekijätiimi haastattelijan roolissa. Osallistujien lukumäärä ja haastattelun tarkoitus ohjasivat meitä käyttämään haastattelun pohjana sekä ryhmäkeskustelun että teemahaastattelun periaatteita.

Haastattelun sujuvoittamiseksi olimme jakaneet tehtäviä tiimimme kesken jo ennen haastattelutilanteeseen saapumista. Vastuu haastattelukysymyksien esittämisestä jaettiin niin, että jokainen meistä sai toimia haastattelijan roolissa ja näin varmistettiin myös keskinäisen tiimityömme saumattomuus haastattelutilanteessa. Olimme etukäteen suunnitelleet lisäksi erilaisia keinoja, joiden avulla pyrkisimme luomaan haastattelutilanteeseen rennon ilmapiirin. Varma-tiimin työhuoneelle saapuessamme meidät otettiin hyvin lämpimästi vastaan ja tunnelma oli jo valmiiksi vapautunut.

Ryhmähaastattelutilanteessa tarkkojen muistiinpanojen tekeminen olisi voinut häiritä tilannetta, joten haastattelu nauhoitettiin kokonaisuudessaan myöhempää työstämistä varten. Näin varmistimme myös haastattelumuistiinpanojen luotettavuuden. Nauhoittamiseen käytettiin sanelukonetta, jonka lisäksi nauhoituksen onnistuminen varmistettiin puhelimen omalla nauhoitussovelluksella. Meistä kaksi oli vastuussa nauhoitusvälineiden toiminnasta haastattelutilanteen aikana. Nauhoitukseen kysyttiin etukäteen lupa Varma-tiimin edustajilta sähköpostitse.

Haastattelun tavoitteena oli saada mahdollisimman selkeä kuva Varma-tiimin toiminnasta, jotta saisimme esitteeseen kaikki oleelliset tiedot. Lisäksi halusimme selvittää tiimin jäsenten toiveet esitteen suhteen. Haastattelutilanteessa esitimme haastateltaville toiveen, että he keskustelisivat vapaasti esittämistämme aiheista, jolloin jokainen tiimin jäsen saisi mahdollisuuden osallistua keskusteluun. Oma roolimme haastattelun edetessä oli esittää kysymyksiä ja ohjata keskustelua pysymään toivotussa aiheessa. Käytimme haastattelun pohjana jo muotoiltuja kysymyksiä, jotka siis valmisteltiin alun perin sähköistä kyselylomaketta varten. Muokkasimme tiiminä kysymyksiä etukäteen paremmin uutta tarkoitusta vastaaviksi. Lisäksi mietimme valmiiksi täsmentäviä lisäkysymyksiä esitteen käytännön toteutusta varten. Itse haastattelutilanteessa kysymykset ja lisäkysymykset toimivat ryhmäkeskustelua ohjaavana tukirunkona teemahaastattelun periaatteiden mukaisesti.

Haastattelun jälkeen yksi opinnäytetyötiimimme jäsenistä litteroi, eli puhtaaksikirjoitti, sanelukoneelle tallentuneen haastatteluäänitteen salanasuojattua tietokonetta avuksi käyttäen. Haastattelutallenteen kesto oli tunti kuusitoista minuuttia ja litteroitua tekstiä tuli yhteensä 15 sivua. Litteroitua tekstitiedostoa käytettiin esitteeseen tulleiden tekstien tietopohjana ja ohjenuorana. Haastattelun litterointi analysoitiin haastatteluteemojen mukaisesti. Teemoja olivat tärkeimmät tiedot esitteessä, Varma-tiimin toimenkuva, yhteistyökumppanit ja yhteydenotto/kommunikaatio. Erityinen painoarvo annettiin tärkeimmät tiedot esitteessä-teemalle, koska esitteen oli tarkoitus heijastaa Varma-tiimin omia näkemyksiä. Sekä haastattelutallenteet että kirjallinen litterointitiedosto hävitettiin asianmukaisesti sen jälkeen, kun esitteen tekstit olivat lopullisessa muodossaan.

5.4 Esitteen sisältö

Esitteen avulla tuodaan esiin tuote tai palvelu ja sen tekstityyli voi olla kertova, neuvova tai näiden yhdistelmä. Lopputuote tulee pitää jo suunnitteluprosessissa mielessä. Esimerkiksi sillä on merkitystä, tuleeko tuote esille sähköiseen tai fyysiseen muotoon. Esitteen visuaaliseen antiin tulee kiinnittää erityistä huomiota,

sillä lukijan katse hakeutuu ensimmäisenä esitteen kuvitukseen ja vasta sen jälkeen itse tekstiin. Yhdessä tekstin kanssa kuvitus luo kokonaisuuden, jonka tulee olla yhtenäinen ja eheä. Esitteen tekstiä kirjoittaessa on tärkeää ottaa huomioon sen käyttötarkoitus, erityisluonne sekä esitteen kohderyhmän ikä, asema ja tietämys aiheesta. Yleiskieli on hyvä pitää yksinkertaisena, selkeänä ja ymmärrettävänä. Tuotetusta tekstistä on hyvä pyytää palautetta yhteistyökumppanilta sekä mieluiten myös produktin käyttäjäryhmältä prosessin eri vaiheissa. (Vilkka & Ayraksinen 2003, 129; Torppa 2014, 83–84.)

Opinnäytetyöprosessimme aluksi olimme varautuneet toteuttamaan produktin lopputuotteena olevan esitteen kokonaisuudessaan, siis sekä tekstiosuuden että graafisen toteutuksen. Olimme kontaktoineet graafisen suunnittelun osajia etukäteen oman työmme tueksi tarvittaessa. Meidän ajatuksemme esitteen graafisesta ilmeestä pohjautui Lappeenrannan kaupungin omaan väriteemaan. Lopullisesta ilmeestä olimme tekemässä päätöksen yhteistyössä Lappeenrannan varhaiskasvatuksen johtajan sekä Varma-tiimin kanssa. Valmis esite oli tarkoitus toimittaa Lappeenrannan varhaiskasvatukselle sähköisessä muodossa, mutta tarkoituksemme oli suunnitella esite toimivaksi myös paperisena versiona.

Tiedonkeruuvaiheen jälkeen eli teemamuotoisen ryhmähaastattelun toteutettumamme sovimme, että saatuumme ensimmäisen tekstiversion esitteestä valmiiksi lähettämme sen Varma-tiimin arvioitavaksi, jolloin tiimin jäsenillä on mahdollisuus tehdä tekstin suhteen lisäehdotuksia. Saimme lisäehdotukset sähköpostiviestien välityksellä. Keskustelimme myös siitä, minkälaisella aikataululla valmis esite tulisi saada Varma-tiimin käyttöön ja sovimme alustavasti, että tekstiosuudet saataisiin valmiiksi jo mahdollisesti vuoden loppuun mennessä. Aikataulun nopeuden vuoksi esitteen tekstejä kommentoi sähköpostitse Varma-tiimi ja Lappeenrannan varhaiskasvatuksen johtaja, aikataulu ei valitettavasti antanut mahdollisuutta esitteen kohderyhmän mielipiteiden kartoitukselle, kuten alun perin olimme suunnitelleet.

Saimme tiedonkeruuvaiheen jälkeen Lappeenrannan varhaiskasvatuksen johtajalta myös tiedon, että esitteen graafiseen suunnitteluun käytetään Lappeenran-

nan kaupungin omaa suunnittelijaa. Tämän tiedon saatuaamme pystyimme keskittymään esitteen tekstiosion suunnitteluun. Haastattelun ja litteroinnin toteuttamisen jälkeen aloitimmekin materiaalin analysoinnin teemoittelun pohjalta. Suunnittelimme esitteen tekstit selkeiksi ja helposti ymmärrettäviksi. Lisäksi suunnittelimme esitteen alustavasti muotoon, josta olimme Varma-tiimin haastattelussa yhdessä keskustelleet. Jo esitteen ensimmäinen versio oli näin ollen kaksipuolinen, A4-kokoinen paperi poikittain, taitettuna pitkittäissuunnassa kolmeen osaan. Esitteen ollessa pitkä ja kapea jäivät tekstisarakkeet lyhyiksi ja hyvin helppolukuisiksi.

Ensimmäisen tekstiversion valmistuttua joulukuussa lähetimme sen sovitusti Varma-tiimin jäsenille sekä Lappeenrannan varhaiskasvatuksen johtajalle arvioitavaksi, saadaksemme heiltä palautetta esitteen teksteistä (LIITE 5). Teimme myös esitteen alustavasta muodosta ja kuvitusehdotuksista omat ehdotelmamme sähköpostitse. Tekstit muokkautuivat Varma-tiimin toiveiden mukaisesti huomattavasti alkuperäistä tiiviimpään muotoon, jotta lukijan kannalta esite olisi helposti omaksuttavissa kokonaisuudessaan. Muokattu, kuvitusta vaille valmis tekstiversio esitteestä valmistui tammikuussa 2020 (LIITE 6). Esitteen kuvituksesta vastasi lappeenrantalainen Heli Pukki ja viimeinen, käyttövalmis versio esitteestä tuli valmiiksi maaliskuussa 2020 (LIITE 7).

5.5 Varma-varhaiskasvatuksen moniammatillisen tiimin arviointi esitteestä ja yhteistyöstä

Kartoitimme tammikuun lopulla Varma-tiimin arvioinnin opinnäytetyöprosessista ja produktiosiesta eli esitteestä sähköpostikyselyllä (LIITE 4). Teimme kyselystä lyhyen, viiden kysymyksen kokonaisuuden, johon Varma-tiimi sai vastata kollektiivisesti. Saimme kyselyymme yhden vastauksen, jonka tekemiseen oli osallistunut kaikki neljä Varma-tiimin jäsentä. Saamamme palaute oli erittäin positiivisävytteistä.

Arviointikyselyn vastauksessa Varma-tiimi kertoi yhteistyömme sujuneen heidän mielestään helposti ja saimme erityistä kiitosta paikan päällä tehdystä haastattelusta. Varma-tiimi arvioi toisaalta, että heidän organisaatioonsa liittyvät haasteet vaikuttivat ajoittain prosessin etenemisen nopeuteen. Varma-tiimi toi lisäksi esiin, että esitteen kannalta oli haasteellista etenkin aikataulullisesti se, että meidän opinnäytetyöprosessimme alkoi jo ennen kuin Varma-tiimi oli perustettu. Tämä heijastui alkuun myös heille vaikeutena määrittää esitteen sisältöä.

Arviointikyselyn vastauksen mukaan haastattelun avulla onnistuimme Varma-tiimin mielestä poimimaan oleellisia asioita esitteen teksteihin. Alkuperäisen, pitkän tekstirakenteen vuoksi Varma-tiimi oli kokenut, että lyhyempi tekstiformaatti toimisi kentällä paremmin esitteen luettavuuden lisäämiseksi. Saimme kiitosta myönteimisestä suhtautumisestamme tehtyjä muutoksia kohtaan. Varma-tiimi arvioi, että esite tulee olemaan todella tarpeellinen ja että esitettä jaetaan varhaiskasvatuksen kentällä. Jatkokehitysideoita Varma-tiimillä ei tällä hetkellä esitteen varalle ole.

5.6 Itsearviointi esitteestä ja yhteistyöstä

Haastattelu oli tiedonkeruumenetelmänä hyvä ja toimiva tätä käyttötarkoitusta varten. Aluksi ajattelemallamme sähköisellä kyselylomakkeella olisimme saaneet jokaisen oman äänen kuuluville paremmin, mutta ymmärrämme Varma-tiimin halun vastata kollektiivisesti. Valmistelemamme haastattelukysymykset palvelivat mielestämme suurilta osin lopputuotetta, esitteen tekstejä. Olimme tehneet runkokysymysten lisäksi tarkentavia kysymyksiä omaan käyttöömme. Myöhemmässä vaiheessa huomasimme, että tarkentavat kysymykset olisivat potentiaalisesti voineet olla vieläkin syventävämpiä joidenkin aihepiirien kohdalla. Vastaukset olisivat mahdollisesti tällöin olleet kyseisten aihepiirien osalta kuvailevampia. Toisaalta haastattelimme Varma-tiimiä aivan heidän työnsä aloittamisen jälkeen. On siis mahdollista, että vastaukset olisivat olleet erilaisia ja mahdollisesti syventävämpiä toiminnan myöhemmässä vaiheessa.

Haastattelukysymysten teemoittelu oli hyvä keino vastausten yhteenvetoon ja purkamiseen. Eniten esitteen tekstien luomista palveli mielestämme kuitenkin antamamme erityinen painoarvo Varma-tiimin omalle näkemykselle valmiin esitteen tärkeimmistä tiedoista. Koska esitteen oli tarkoitus olla lyhyt ja ytimekäs teksteiltään, koimme tärkeimpien tietojen mahduttamisen esitteeseen osittain haastavana, etenkin pohtiessamme asiaa esitteen käyttäjän näkökulmasta. Tämän vuoksi tekstistä karsiutuikin matkan varrella lopulta aika paljon pois, jotta esitteestä tulisi mahdollisimman luettava.

Ensimmäistä tekstiversiota tehdessämme omien näkemyksiemme mukaan esitteestä olisi ollut hyvä käydä ilmi, miten juuri Varma-tiimin toiminnassa näyttäytyy esimerkiksi matalan kynnyksen palvelumuoto tai miten työskentely käytännössä toteutuu. Koimme tärkeäksi yhteystietojen esittämisen niin, että varhaiskasvatuksen puolelta yhteyttä voidaan ottaa mahdollisimman sujuvasti ja toisaalta niin, että yhteydenotot tulisivat niiden kanavien kautta, joiden kautta myös Varma-tiimi koki ne haastattelun perusteella sujuvimmaksi saada. Pohdimme yhteyden ottamisen mahdollista madaltamista myös Varma-tiimin kuvien lisäämisellä heidän tietojensa yhteyteen.

Olisimme varmasti voineet näin jälkikäteen ajatellen kertoa omia näkemyksiämme esitteen suhteen enemmänkin. Aikataulupaineet todennäköisesti vaikuttivat esitteen tekstien lopulliseen muotoon juuri siinä mielessä, että esitteen osalta ei ehkä käyty niin paljon kommenttien vaihtoa, kuin jos aikaa olisi ollut enemmän. Toisaalta esitteen on myös toimittava eräänlaisena käyntikorttina Varma-tiimille, jonka vuoksi tiimin oma näkemys esitteen sisällöstä ohjasi luonnollisesti vahvasti lopullisen esitteen tekstisisältöjä.

6 POHDINTA, OPINNÄYTETYÖPROSESSIN ARVIOINTI JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyöprosessi on ollut meille antoisa ja olemme saaneet ammatillisia valmiuksia sekä sosionomin että varhaiskasvattajan työhön käsittelemiemme aiheiden pohjalta. Tiimityöskentelymme on ollut tiivistä, vuorovaikutuksellista ja sen toimivuus on ollut meille voimavara oppimisen kannalta. Opinnäytetyön eettisten arvojen pohtiminen prosessin kuluessa on vahvistanut tieteellisen kirjoittamisen ja tiedonhankinnan osaamistamme. Johtopäätöksenä pohdimme moniammatillisen yhteistyön hyödyllisyyttä, haasteita ja jatkokehitysideoita.

6.1 Opinnäytetyöprosessin arviointi

Kirjallisen opinnäytetyömme teoriaosuus muovautui koko prosessin aikana todella paljon. Osaltaan tämä johtui selkeän näkemyksen puutteesta työskentelyn alussa ja osaltaan työskentelyn edetessä saamastamme palautteesta sekä kasvaneesta tiedon määrästä. Kokonaiskuvan muodostettuumme teoriaosuuden hallinta oli meille suhteellisen luontevaa ja olemme näin loppumetreillä teoriaosuutemme erittäin tyytyväisiä. Oma ammatillinen kasvumme jatkossa tulee keskittymään hankkimamme tietopohjan hyödyntämiseen osana käytännön osaamistamme.

Tiimimme sisäisen yhteistyön vahvuutena näimme tietynlaisen yhteen hitsautumisen; osasimme hyödyntää jokaisen omia henkilökohtaisia vahvuuksia yhteisen päämäärän saavuttamiseksi tehokkaalla tavalla. Tiimimme halu työstää raporttiamme intensiivisesti osoittautui välillä haitalliseksi etenemisen suhteen. Huomasimme jälkikäteen, että etäisyyden otto työhön säännöllisemmin olisi ollut hyödyllistä kirjoittamisen etenemiseksi. Pysyimme hyvin aikataulussa koko prosessin ajan, vaikka aikataulu olikin ulkopuolisten vaikuttimien takia välillä suunniteltua tiukempi.

6.2 Sosionomin kompetenssit ja ammatillinen kasvu

Sosionomin kompetensseihin sisältyy osaaminen asiakastyössä ja eettisyydessä. Sosionomilta edellytetään myös laajaa palvelujärjestelmän tuntemista sekä kriittistä ja osallistavaa yhteiskuntaosaamista. Lisäksi sosionomin tulee osata suunnitella, toteuttaa ja arvioida esimerkiksi tutkimuksellista kehittämis- ja innovaatio-osaamista sekä toimia osana monialaista työyhteisöä tai sen johtajana. (Innokylä. Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto. Working Page. Sosiaalialan kompetenssit 2016.) Samat sosionomin kompetenssit pätevät myös varhaiskasvatuskelpoisuudessa, mutta ne täydentyvät varhaiskasvatuksen kompetensseilla. Varhaiskasvatuksen kompetenssien mukaisesti tulee varhaiskasvatuksen opettajan esimerkiksi tuntea lasten ja perheiden tukena oleva palvelujärjestelmä sekä osata suunnitella ja toteuttaa pedagogisesti painottunutta toimintaa. (Innokylä. Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto. Materials. Sosionomi (AMK) -tutkinnon varhaiskasvatuksen kompetenssit 2017.)

Teimme opinnäytetyömme osana Lappeenrannan varhaiskasvatuksen pilottihanketta, jossa perustettiin moniammatillinen tiimi varhaiskasvattajien ja perheiden tueksi. Näin ollen pääsimme seuraamaan kehittämistyötä osana opinnäytetyöprojektiämme. Prosessin aikana pääsimme harjoittelemaan yhteistyötaitoja moniammatillisen tiimin kanssa esimerkiksi yhteistyöstä ja aikatauluista sopiessa. Lisäksi taitomme harjaantuivat haastattelutilanteessa ja tiiviissä yhteydenpidossa esitettä työstettäessä. Syvensimme osaamistamme moniammatillisesta yhteistyöstä myös aihealueen kirjallisuuteen tutustuen. Lisäksi keskityimme opinnäytetyöraportissa suomalaiseen varhaiskasvatukseen ja siellä tehtävään lasten mielenterveyttä edistävään työhön sekä lasten sosioemotionaaliseen kehitykseen, saaden näistä hyödyllisen teoriapohjan tulevaisuuteen.

Osaamme nyt hyödyntää haastattelua tiedonkeruumenetelmänä. Opimme työskentelyämme kautta paljon haastattelun eri vaiheista esivalmisteluista toteutukseen. Lisäksi opimme keräämään kaikkein oleellisimmat tiedot haastattelumateriaalista sekä uuden tiedon tuottamisen niiden pohjalta.

Haastavimpana koimme teoriaosuuden aiheiden valitsemisen, koska opinnäytetyömme aiheesta ei ollut valmista tutkimustietoa. Varma-tiimin työntekijät rekrytoitiin vasta opinnäytetyöprosessimme aikana, joten kuvamme Varma -tiimin toiminnasta rakentui pikkuhiljaa työskentelyn aikana. Tämän vuoksi muutokset kirjallisen raportin rakenteessa olivat väistämättömiä ja opimmekin olemaan periksi antamattomia muutosten edessä sekä joustavia työskentelyn ja aikataulujen suhteen. Vastoinkäymiset ja muutokset auttoivat meitä kehittämään ongelmanratkaisu- ja yhteistyötaitojamme.

6.3 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Diakonia-ammattikorkeakoulussa nähdään eettiset näkökulmat erityisen tärkeänä ja toimiakseen näiden Diakin arvojen mukaisesti opinnäytetyöntekijän tulee käyttää avointa vuorovaikutusta, olla sosiaalisesti oikeudenmukainen, toimia laadukkaasti ja tuloksellisesti ja lisäksi toiminnassa tulisi näkyä kristillinen lähimmäisenrakkaus. (Diak. Etusivu. Diak. Organisaatio. Strategia i.a.). Opinnäytetyöprosessin alussa eettinen asenne vaikuttaa jo aiheen valintaan ja työn eettisyyttä pohditaan opinnäytetyön ohjaajan kanssa idean syntymisestä lähtien. Ideasta edetään toimintasuunnitelman laatimiseen, jonka aikana opinnäytetyöntekijä ensisijaisesti jäsentää itselleen mitä on tekemässä ja varmistaa perustellusti opinnäytetyön idean ja tavoitteet. Opinnäytetyön toinen merkitys on osoittaa kykyä johdonmukaiseen päättelyyn idean ja tavoitteen kohdalla ja kolmantena tekijän lupaus ja sitoutuminen siihen, mitä aiotaan tehdä. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 11–12; Vilka & Airaksinen 2003, 26–27.)

Aiheen valintaa pohtiessamme pidimme tärkeänä aiheen vaikutusta, niin omaan ammatilliseen kasvuun kuin yhteiskunnalliseen kehitykseenkin. Selvitimme myös esteettömyytemme aiheen valintavaiheessa. Pidimme tärkeänä puolueettomuuttamme säilyttääksemme kriittisen näkökulman opinnäytetyöraporttia ja sen työskentelyprosessia varten.

Opinnäytetyöntekijän eettinen asenne näkyy tiedonhankinnan menetelmissä ja lähteiden käyttämisessä. Lähdekritiikki on ehdottoman tärkeää, jotta tiedon luotavuus ja tuoreus voidaan taata. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 11–12.) Lähdeaineistoa tulee kriittisesti arvioida lähteen tekijän ja tunnettavuuden selvittämisellä. Lisäksi tulee ottaa huomioon lähteen uskottavuus, ikä ja laatu. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 72.) Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu tarkkuus viittamisessa. On tärkeää, että alkuperäislähteessä esitetty tieto säilyy muuttumattomana. Muiden esittämien ajatusten esittäminen omina on plagiointia ja piittämättömyyttä hyvää tieteellistä käytäntöä kohtaan osoittaa myös puutteellisuus viitatessa. (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 103–105; Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 9.) Tarvittavien tutkimuslupien hankkiminen kuuluu hyvään tieteelliseen käytäntöön ja tutkimuslupien hankkimiseen vaaditaan ohjaavan opettajan suostumus. Lisäksi opinnäytetyöntekijän on selvitettävä työelämäyhteistyökumppanin tutkimuslupa-anomuskäytäntö. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6; Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 45.)

Käytimme opinnäytetyömme teoreettisen viitekehyksen pohjana luotettavaa ja uusinta mahdollista lähdemateriaalia, ellei ollut hyvin perusteltua käyttää vanhempaa tietolähdettä. Perusteluksi kävi esimerkiksi uudemman tiedon puuttuminen. Merkitsimme lähteet aina huolellisesti asianmukaisella tavalla välttääksemme plagioinnin.

Lähtökohtaisesti emme käsitelleet opinnäytetyössämme arkaluontoista tietoa, materiaaleja tai esimerkiksi henkilötietoja. Produktia varten keräämämme haastatteluvastaukset säilytettiin yhdessä, salasanalla lukitussa laitteessa ja niitä ei käsitelty kukaan ulkopuolinen taho. Kun esitteen tekstit valmistuivat, hävitimme saamamme haastatteluvastaukset asianmukaisesti. Olemme huomioineet salassapitovelvollisuuden läpi koko opinnäytetyöprosessin. Haastatteluvastaukset eivät näy opinnäytetyömme kirjallisessa raportissa, vaan niitä käytettiin ainoastaan esitteen tekstien tekemiseen.

6.4 Johtopäätökset

Kuten jo johdantokappaleessa toimme esiin, varhaiskasvatus on maassamme tällä hetkellä eriarvoisessa asemassa muihin opetuksellisiin instituutioihin verraten. Varman kaltaiset tiimit pyrkivät osaltaan paikkaamaan tätä epäkohtaa; niiden avulla pystytään puuttumaan lasten kehityksellisiin haasteisiin varhaisemmassa vaiheessa, tukemaan paremmin vanhemmuutta sekä edistämään kasvatusympäristöjen toimintaa, ja tätä kautta potentiaalisesti ennaltaehkäisemään esimerkiksi lasten mielenterveyden ongelmia tai syrjäytymistä.

Näin on todettu myös valtakunnallisella tasolla, osana myönteisen diskriminaation hankkeita, joille myönnettiin valtion erityisavustusta jo varhaiskasvatusikäisten lasten syrjäytymisen ehkäisemiksi. Hankkeiden rahoituksen avulla on muun muassa ollut mahdollista kehittää varhaiskasvatuksen toimintamalleja ja lisätä henkilöstöä. Rahoituksen avulla onkin järjestetty varhaiskasvatukseen esimerkiksi kuraattori- ja psykologipalveluita. Maanlaajuisesti hankkeita on nyt käynnissä noin sata. (Juopperi 2020; Opetushallitus. Rahoituspalvelut. Myönnettyt rahoitukset. Valtion erityisavustus varhaiskasvatuksen positiivisen diskriminaation edistämiseksi vuosille 2019-2020 i.a.)

Varma-tiimin tärkeyttä varhaiskasvatuksessa pystymme tietysti näin toiminnan alkuvaiheessa vasta spekuloidaan. Varmasti moniammatillisen tiimin hyödyt nivoutuvat samoihin teemoihin kuin jo yllä mainitsemiemme muidenkin oppilashuollollisten tukitiimien kohdalla. Varma tuo laajan ammatillisen osaamisen varhaiskasvatuksen työntekijöiden ja asiakkaiden käyttöön, ja omasta näkökulmastamme katsoen siitä on varmasti apua esimerkiksi tuen oikea-aikaiseen saamiseen, puhuttiin sitten tuesta varhaiskasvattajille, lapsille tai perheille. Tukitoimet saadaan ainakin potentiaalisesti heti osaksi työskentelyä, eikä niitä tarvitse odottaa tai jonottaa.

Näemme kuitenkin ensiarvoisen tärkeäksi varhaiskasvatuksen oppilashuollollisten kaltaisten tukitiimien toiminnan lakisääteistämisen, jotta tukitoimet olisivat aidosti tasa-arvoisia esimerkiksi kunnasta riippumatta. On myös mietittävä, onko jo

valmiiksi monimutkaisen palvelujärjestelmän ja vähäisten resurssien pirstaloiminen yhä ohuemmalle ainaärkevin vaihtoehto, vai voisiko varhaiskasvatuksessa jo olemassa olevaa osaamista kehittää ja implementoida käytäntöön nykyistä paremmin. Saavutettaisiinko resurssien kohdentamisella sama lopputulos, jota nyt tavoitellaan?

Toinen pohdittava aspekti on moniammatillisten tiimien toiminnan mahdollistaminen käytännössä. Koska moniammatillisessa yhteistyössä toimitaan monenlaisilla eri rajapinnoilla, esiin voi tulla haasteita organisaatio- ja sektoritasojen toiminnassa ja kuntatasolla. Haasteita voi tulla myös lainsäädännöllisestä näkökulmasta katsoen, esimerkiksi kun yhteistyössä ovat sosiaali- tai terveysalan ammattilaiset, jotka toimivat osittain eri lakien alaisina. Toisaalta, jos edellä mainitut haasteet otetaan huomioon jo toiminnan suunnitteluvaiheessa uskomme, että Varma-tiimin kaltaisten ulkopuolelta tulevien moniammatillisten tiimien tiedossa olevat hyödyt voidaan saavuttaa myös varhaiskasvatuksessa.

Jäimme pohtimaan myös lyhytkestoisen pilotoinnin toimivuutta lasten kanssa tehtävässä ennaltaehkäisevässä työssä. Kuinka todennäköistä on, että perheiden kanssa tehtävän työn tulokset ovat näkyvissä pilotointien aikana ja kuinka tätä voidaan todentaa? Toisaalta pohdimme myös, kuinka tärkeää olisi yhteistyö varhaiskasvatuksen, esikoulun ja koulun nivelvaiheissa, jotta tukitoimien jatkumo säilyisi katkeamattomana palveluntarjoajien vaihtuessa.

Jatkossa voitaisiin tutkia sitä, kuinka Varma -tiimin osaamista on osattu hyödyntää varhaiskasvatuksessa ja onko tiimi nähty tarpeellisena. Lisäksi voitaisiin selvittää, onko Varma-tiimin moniammatillinen osaaminen tarpeeksi laaja sellaiseen vai tarvittaisiinko tiimiin vielä jonkin erityisalan osaaja. Tutkimuksen voisi tehdä myös Varma-tiimin tuomista hyödyistä ja mahdollisista haitoista. Esitteen jatkokäyttöä ajatellen siitä voitaisiin muokata versioita eri käyttäjäryhmille, kuten esimerkiksi lasten huoltajille. Näkemyksemme mukaan vastaavanlaista moniammatillista, matalan kynnyksen tuen tiimiä voisi hyödyntää hankkeena tai jopa yritysmallisena muuallakin Suomessa.

LÄHTEET

- Ahonen, L. (2017). Haastavat kasvatustilanteet – Lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja. Jyväskylä: PS Kustannus.
- Ahonen, S. & Arola, T. (2019). *Kuraattoripalvelut osaksi varhaiskasvatusta – ammattilaisten näkemyksiä aiheesta*. (Opinnäytetyö, Metropolia ammattikorkeakoulu, sosiaali- ja terveysalan koulutusohjelma.) Saatavilla https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/163390/Ahonen_Suvi%20Arola_Taru.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Alila, K. & Kinos, J. (2014). Katsaus varhaiskasvatuksen historiaan. Teoksessa Alila, K., Eskelinen, M., Estola, E., Kahiluoto, T., Kinos, J., Pekuri, H.-M., Polvinen, M. Laaksonen, R. & Lamberg, K. *Varhaiskasvatuksen historia, nykytila ja kehittämisen suuntalinjat – Tausta-aineisto varhaiskasvatusta koskevaa lainsäädäntöä valmistelevan työryhmän tueksi* (s. 8–20). Saatavilla <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75258/tr12.pdf>
- Alila, K. & Kronqvist, E.-L. (2007). Varhaiskasvatus vuoteen 2020 – varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan loppuraportti. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Booth, T. (2011). The name of the rose: Inclusive values into action in teacher education. Saatavilla www.helka.finna.fi
- Casel.org. What is sel? Competencies. Core sel competencies (2019). Saatavilla 20.11.2019 <https://casel.org/core-competencies/>
- Clarkeburn, H. & Mustajoki, A. (2007). Tutkijan arkipäivän etiikka. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning & Montgomery County Educational Service Center [ThinkTVPBS] (27.6.2019a). *Self Awareness* [Video]. Saatavilla 24.9.2019 <https://www.youtube.com/watch?v=dZL2eZBe4Ew&list=PLqSvevVI2ir-MthHDHyBhgEvWVsjqqbzO&index=2&t=0s>
- Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning & Montgomery County Educational Service Center [ThinkTVPBS] (27.6.2019b).

Relationship Skills [Video]. Saatavilla 24.9.2019

<https://www.youtube.com/watch?v=XME8FjpdSc&list=PLqSvevVI2ir-MthHDHyBhgEvWVsjgqbzO&index=3&t=0s>

Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning & Montgomery County Educational Service Center [ThinkTVPBS] (27.6.2019c).

Responsible Decision Making [Video]. Saatavilla 24.9.2019

<https://www.youtube.com/watch?v=yWSSP-nTB6OY&list=PLqSvevVI2ir-MthHDHyBhgEvWVsjgqbzO&index=5&t=0s>

Diak. Etusivu. Diak. Organisaatio. Strategia. Saatavilla 30.10.2019

<https://www.diak.fi/diak/organisaatio/strategia/>

Diakonia-ammattikorkeakoulu (2010). Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä - Opas

Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. Saatavilla

https://www.diak.fi/wp-content/uploads/2017/12/Diak_Kohti_tutkivaa_ammattikaytanta_opas.pdf

Duodecim (12.12.2018). Vanhemmuustaito-ohjaus tuloksellisin keino lasten käytöshäiriöiden hoidossa, sanoo tuore Käypä hoito-suositus. Saatavilla 29.1.2020 <https://www.duodecim.fi/2018/12/12/vanhemmuustaito-ohjaus-tuloksellisin-keino-lasten-kaytoshairioiden-hoidossa-sanoo-tuore-kaypa-hoito-suositus/>

Eriksson, E. & Arnkil, T., E. (2012). Huoli puheeksi - Opas varhaisista dialogeista. (Stakes Oppaita 60). Saatavilla https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90845/URN_ISBN_978-951-33-1792-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Erkko, A. & Hannukkala, M. (2018). Mielenterveys voimaksi: käsikirja nuorisotyön ammattilaisille. Suomen mielenterveysseura.

Eskelinen, M. & Hjelt, H. (2017). Varhaiskasvatuksen henkilöstö ja lapsen tuen toteuttaminen - Valtakunnallinen selvitys 2017. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Saatavilla <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80737/okm39.pdf>

Eskola, J. & Vastamäki, J. (2015). Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.), Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1 – metodin valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle (s. 27–44). Jyväskylä: PS-kustannus.

- Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden keskus (20.6.2019). Etelä-Karjalan alueellinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2019-2022. Yhdessä – tukena arjessa, mukana elämässä. Saatavilla http://www.eksote.fi/sosiaalipalvelut/lapsiperheet-ja-nuoret/Documents/Lasten%20ja%20nuorten%20hyvinvointisuunnitelma%202019_2022_liitteineen.pdf
- Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden keskus. Toimipisteet. Lasten ja nuorten talo. Saatavilla 28.1.2020 <http://www.eksote.fi/toimipisteet/lasten-ja-nuorten-talot/Sivut/default.aspx>
- Facebook. Lappeenrannan varhaiskasvatus. Home. (15.1.2020) Saatavilla 21.1.2020 <https://www.facebook.com/Lappeenrannan-kaupungin-varhaiskasvatus-117784204901821/>
- Goleman, D. (2007). Sosiaalinen äly. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Hallamaa, J. (2017). Yhdessä toimimisen etiikka. Gaudeamus Oy. Saatavilla www.ellibslibrary.com
- Happo, P. (28.11.2018). Lapsen elämä on monimutkaistunut ja psykiatriasta hoitoa haetaan enemmän kuin koskaan – Lue viiden kipukohdan lista siitä, mikä hoidossa mättää. Saatavilla 29.1.2020 <https://yle.fi/uutiset/3-10527451>
- Heiskanen, N. (2018). Tuen prosessit ja lähtökohdat. Teoksessa P. Pihlaja & R. Viitala (toim.), *Varhaiserityiskasvatus* (s. 95-120). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Helsingin Sanomat. Kaupunki. (6.8. 2019). Saatavilla 21.1.2020 <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006195895.html>
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2008). Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Oy Yliopistokustannus.
- Hirsjärvi, S. Remes, P. & Sajavaara, P. (2007). Tutki ja kirjoita. Kirjayhtymä Oy.
- Hoppari, R.-M. (2014). *Moniammatillinen yhteistyö varhaiskasvatuksen kokemana*. (Pro Gradu-tutkielma, Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta). Saatavilla http://www.aikuissosiaalityo.fi/files/3810/Moniammatillinen_yhteistyö_varhaiskasvatuksen_kokemana.pdf

- Hormavirta, J. Menneet kurssit. TE12: Ihminen, ympäristö ja terveys. Ihmisen voimavarat/kpl 8–11. Käsitteitä/sosioemotionaaliset taidot. Saatavilla 19.9.2019 <https://peda.net/p/jussi.hormavirta%40lohja.fi/menneet-kurssit/TE21S18j1/sosiaalinen-tuki/nimet%C3%B6n-277c>
- Hovi, S. Lindén, R. & Ukkonen, S. (2017). *Varhaiskasvatuksen kuraattorin työ tutuksi varhaiskasvatuksen henkilöstölle*. (Opinnäytetyö, Saimaan ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma.) Saatavilla https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/137786/ukkonen_sanna.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Innokylä. Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto. Materials. Sosionomi (AMK) -tutkinnon varhaiskasvatuksen kompetenssit (23.11.2017). Saatavilla 16.2.2020 <https://www.innokyla.fi/en/web/verkosto1167849/materiaalit>
- Innokylä. Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto. Working Page. Sosiaalialan kompetenssit. (29.4.2016). Saatavilla 21.1.2020 <https://www.innokyla.fi/en/web/verkosto1167849/sosionomi-amk-kompetenssit-socionom-yh-kompetenser-hyvaksytty/godkanda-kuopio-29.4.2016>
- Isoherranen, K. (2008). Moniammatillinen toiminta ryhmäilmionä. Teoksessa K. Isoherranen, L. Rekola & R. Nurminen (toim.), *Enemmän yhdessä – moniammatillinen yhteistyö*. (s. 84–144). Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Isoherranen, K. (2008). Yhteistyön uusi haaste – moniammatillinen yhteistyö. Teoksessa K. Isoherranen, L. Rekola & R. Nurminen (toim.), *Enemmän yhdessä – moniammatillinen yhteistyö*. (s. 26–48) Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Jaskari, K. (14.12.2017). Miten jo 8-vuotiaalla voi olla mielenterveysongelmia? – Lastenpsykiatrian läheteiden määrä jatkuvassa kasvussa. Saatavilla 28.1.2020 <https://yle.fi/uutiset/3-9974902>
- Juopperi, H. (16.2.2020). Psykologin ja kuraattorin palveluita jo 0-5-vuotiaille – päiväkodeissa kokeillaan, voisiko siitä olla apua. Saatavilla 30.4.2020 <https://yle.fi/uutiset/3-11202342>
- Kalliala, M. (2013). Kato mua! – Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Helsinki: Gaudeamus Oy.

- Karila, K. & Nummenmaa, A.R. (2011). Keskustelut osana varhaiskasvatus-työtä. Teoksessa K. Karila & A. R. Nummenmaa (toim.), *Ammatilliset keskustelut varhaiskasvatuksessa* (s. 11–21). Helsinki: WSOYpro Oy
- Karila, K. (2016). Vaikuttava varhaiskasvatus. (Opetushallituksen raportit ja selvitykset 2016:6). Saatavilla https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/vaikuttava_varhaiskasvatus.pdf
- Karila, K. (2018). Mitä on varhaiskasvatuksen pedagogiikka? Teoksessa Lastentarhanopettajaliitto *Nyt on Pedagogiikan aika!* (s. 9–11) Saatavilla <https://www.lastentarha.fi/uploads/2018/10/31eded03-pedagogiikanaikajulkaisu-6.pdf>
- Kasvun tuki. Työmenetelmät. Voimaperheet. Saatavilla 21.1.2020 <https://kasvuntuki.fi/tyomenetelmat/voimaperheet/>
- Kekkonen, M. (2012). *Kasvatuskumppanuus puheena - Varhaiskasvattajat, vanhemmat ja lapset päivähoidon diskursiivisilla näyttämöillä*. (Tutkimuksia/Kasvatustieteiden yksikkö, Tampereen yliopisto, 72/2012). Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. (Väitöskirja, Tampereen yliopisto)
- Kekoni, T., Mönkkönen, K., Hujala, A. Laulainen, S. & Hirvonen, J. (2019). Moniammatillisuus käsitteinä ja käytänteinä. Teoksessa K. Mönkkönen, T. Kekoni & A. Pehkonen (toim.), *Moniammatillinen yhteistyö – vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla* (s. 15–46). Gaudamus Oy.
- Kouvola. Kasvatus ja opetus. Perusopetus. Oppimisen ja koulunkäynnin tuki. Oppilashuolto. Kuraattori. (2019). Saatavilla 11.9.2019 <https://www.kouvola.fi/kasvu-ja-oppiminen/perusopetus/oppimisen-ja-koulunkaynnin-tuki/oppilashuolto/kuraattori/>
- Kronqvist, E-L. & Pulkkinen, M-L. (2007). Kehityopsykologia – Matkalla muutokseen. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- L 1287/2013. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>.
- L 540/2018. Varhaiskasvatuslaki. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>
- Lappeenrannan kaupunki. Etusivu. Kaupunkimme. Saatavilla 13.1.2020 <https://www.lappeenranta.fi/fi/Kaupunkimme>

Lappeenrannan varhaiskasvatussuunnitelma 2019. Saatavilla

<https://peda.net/lappeenranta/varhaiskasvatus/kehitt%C3%A4minen/vul/lv22:file/download/d8f1465f530c1f548077c4a0bb036406b4982637/Lappeenrannan%20varhaiskasvatussuunnitelma%202019.pdf>

Leemann, L. & Hämäläinen R.-M. (2015). Matalan kynnyksen palvelut. Saatavilla https://thl.fi/documents/966696/3775621/Tietopaketti_Matalan_Kynnyksen_Palvelut.pdf/97b1aef8-b8ca-4ec3-ac4c-b80d3e754cec

Leemann, L. & Hämäläinen R.-M. (2016). Asiakasosallisuus, sosiaalinen osallisuus ja matalan kynnyksen palvelut – Pohdintaa käsitteiden sisällöstä. Yhteiskuntapolitiikka. Saatavilla https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131350/YP1605_Leemann%26Hämäläinen.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Mannerheimin lastensuojeluliitto. (27.5.2014). Varhaiskasvatus on lapsen oikeus - MLL:n lausunto varhaiskasvatuslaista. Saatavilla 29.4.2020 <https://www.mll.fi/kannanotot-ja-lausunnot/varhaiskasvatus-lapsen-oikeus-mln-lausunto-varhaiskasvatuslaista/>

Mannerheimin lastensuojeluliitto. vanhemmille. Lapsen kasvu ja kehitys. 4–5v. 4–5-vuotiaan sosiaalinen kehitys (30.6.2017). Saatavilla 29.1.2020 <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/4-5-v/4-5-vuotiaan-sosiaalinen-kehitys/>

Manninen, S. (2018). *Kouluviihtyvyys ja siihen liittyvät tekijät peruskoulussa ja toisen asteen opinnoissa*. (Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 612). Jyväskylän yliopisto. (Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto, Kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunta). Saatavilla https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/57878/978-951-39-7429-9_v%C3%A4it%C3%B6s18052018%20.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Marjamäki, E., Kosonen, S., Törrönen, S. & Hannukkala, M. (2015). Lapsen mieli - Mielenterveystaitoja varhaiskasvatukseen ja neuvolaan. Suomen mielenterveysseura.

- Mielenterveystalo. Lapset. Vanhemmille. Perhe ja vanhemmuus. Vanhempien merkitys. Lapsen kehitykseen vaikuttavat tekijät. Saatavilla 16.1.2020 https://www.mielenterveystalo.fi/lapset/vanhemmille/perhe_ja_vanhemmuus/vanhempien_merkitys/Pages/lapsen_kehitykseen_vaikuttavat_tekijat.aspx
- Mieli Suomen mielenterveysseura ry. Kehittämistoiminta lapset ja nuoret. Saatavilla 16.9.2019 <https://mieli.fi/fi/kehitt%C3%A4mist%C3%B6iminta/lapset-ja-nuoret>
- Määttä, S., Koivula, M., Huttunen, K., Paananen, M., Närhi, V., Savolainen, H. & Laakso, M-L (2017). Lasten sosioemotionaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa. Saatavilla https://www.opi.fi/sites/default/files/documents/lasten_sosioemotionaalisten_taitojen_tukeminen_varhaiskasvatuksessa.pdf
- Mönkkönen K., Kekoni, T., Jaakola, A.-M., Profiam Sosiaalipalvelut Oy:n henkilöstö & Pehkonen, A. (2019). Kohti monitoimijaista kehittämistä. Teoksessa K. Mönkkönen, T. Kekoni & A. Pehkonen (toim.), *Moniammatillinen yhteistyö – Vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla* (s. 112–148). Gaudeamus Oy.
- Mönkkönen, K., Leinonen, L. Arajärvi, M. Hovatta, A.-E., Tusa, N. & Salokangas, K. (2019). Moniammatillisen vuorovaikutuksen tarkastelua. Teoksessa K. Mönkkönen, T. Kekoni & A. Pehkonen (toim.), *Moniammatillinen yhteistyö – Vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla* (s. 47–88). Gaudeamus Oy.
- Ojala, E. (2017). *Päiväkodin moniammatillisten kasvattajatiimien toimintakulttuurit*. (Pro Gradu-tutkielma, Jyväskylän yliopisto, kasvatustieteiden laitos). Saatavilla <http://libguides.dia.fi/c.php?g=389856&p=2915514#av1>
- Opetushallitus (2014). Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Saatavilla https://www.opi.fi/sites/default/files/documents/esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf
- Opetushallitus (2014). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Saatavilla https://www.opi.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

- Opetushallitus. (2018). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Saatavilla https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2018.pdf
- Opetushallitus. Koulutus ja tutkinnot. Varhaiskasvatus. (2019). Saatavilla 12.9.2019 <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatus>
- Opetushallitus. Koulutus ja tutkinnot. Varhaiskasvatus. Mitä on varhaiskasvatus? (2019). Saatavilla 12.9.2019 <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-varhaiskasvatus>
- Opetushallitus. Koulutus ja tutkinnot. Varhaiskasvatus. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet pähkinänkuoressa. (2019). Saatavilla 12.9.2019 <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatussuunnitelman-perusteet-pahkinankuoressa>
- Opetushallitus. Rahoituspalvelut. Myönnettyt rahoitukset. Valtion erityisavustus varhaiskasvatuksen positiivisen diskriminaation edistämiseksi vuosille 2019-2020. Saatavilla <https://www.oph.fi/fi/funding/valtion-erityisavustus-varhaiskasvatuksen-positiivisen-diskriminaation-edistamiseksi>
- Pakkanen, A. (2018). Varhaiskasvatuksen pedagogiikan vahvistamisen aika on juuri nyt! Teoksessa Lastentarhanopettajaliitto. *Nyt on Pedagogiikan aika!* (s. 5). Saatavilla <https://www.lastentarha.fi/uploads/2018/10/31eded03-pedagogiikanaikajulkaisu-6.pdf>
- Parviainen, H., Salama, E. & Aronen, E. (9.10.2018). Lastenpsykiatrit näkevät työssään yhä useammin huonosti voivia lapsia. Saatavilla 28.1.2020 <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000005856878.html>
- Peda.net. Lappeenranta. Varhaiskasvatus. Kehittämishankkeet ja toimintamallit. Saatavilla 21.1.2020 <https://peda.net/lappeenranta/varhaiskasvatus/kaikki-hankkeet>
- Peltomaa, H., Mikkola, E., Apponen, O., Kekki, K., Mikkola, K., Oilinki, M., Ahlqvist, S., Ahokas, A., Hedman, A., Mattila, A. & Rytönen, O. (2007). Psykologian verkot – Lukion kurssit 2 ja 3: Ihmisen kehitys ja kognitio. Opintoverkko Oy.
- Perälä, M.-L., Halme, N. & Kanste, O. (2013). Johtaminen, palvelut ja lapsiperheiden hyvinvointi. Teoksessa J. Reivinen & L. Vähäkylä (toim.)

- Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen* (s. 121–134). Helsinki: Gaudeamus Oy.
- Pietilä, I. (2017). Ryhmäkeskustelu. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvuori (toim.), *Tutkimushaastattelun käsikirja* (s. 88–105). Tampere: Kustannusosakeyhtiö Vastapaino.
- Pihlaja, P. & Viitala, R. (2018). Muuttuva varhaiskasvatus. Teoksessa P. Pihlaja & R. Viitala (toim.), *Varhaiserityiskasvatus* (s. 17–49). Keuruu: PS-kustannus
- Pihlaja, P. (2018). Sosiaalisemotionaalinen kehitys ja sen vaikeudet. Teoksessa P. Pihlaja & R. Viitala (toim.), *Varhaiserityiskasvatus* (s. 141–182). Keuruu: PS-kustannus
- Pihlava, K. (2018). Psykologi päiväkodissa? Saatavilla 13.9.2019 <https://www.coronaria.fi/blogi/psykologi-paivakodissa/>
- Poikkeus, A.-M. (2013). Itsesäätely sosiaalisten taitojen ja suhteiden perustana. Teoksessa Aro, T. & Laakso, M. –L. (toim.), *Itsesäätelytaitojen kehitys ja tukeminen* (s. 80–105). Niilo Mäki Instituutti.
- Puustinen, M. (30.4.2019). Psykologit kuuluvat myös varhaiskasvatukseen. Psykologilehti. Saatavilla https://www.psykologilehti.fi/psykologi/liitto/psykologit_kuuluvat_myos_varhaiskasvatukseen
- Rissanen, U. (2019). Varhaiskasvatuksen positiivisen diskriminaation edistäminen. Saatavilla <https://www.oukapalvelut.fi/kehittamishankkeet/Hankekortti1.asp?ID=770>
- Salomaa, M. Noin tuhannelle pienelle lapselle luvataan päiväkotiin ilmaista psykologin ja kuraattorin apua Vantaalla. Helsingin Sanomat. Saatavilla 24.9.2019 <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006195895.html>
- Suomi.fi. Etusivu. Organisaatio. Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä (Eksote). Saatavilla 27.1.2020 <https://www.suomi.fi/organisaatio/etela-karjalan-sosiaali-ja-terveydenhuollon-kuntayhtyma-eksote/3e8356bd-377f-4cad-97b1-a027bd4bbf25>
- Tamminen, T., Karlsson, L. & Santalahti P. (2016a). Suojaavat tekijät ja selviytyvyys. Teoksessa K. Kumpulainen, E. Aronen, H. Ebeling, E. Laukkanen, M. Marttunen, K. Puura, & A. Sourander (toim.), *Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria*. Saatavilla <https://www.oppiportti.fi/op/ljn02503/do>

- Tamminen, T., Karlsson, L. & Santalahti P. (2016b). Ehkäisevän työn määrittely. Teoksessa K. Kumpulainen, E. Aronen, H. Ebeling, E. Laukkanen, M. Marttunen, K. Puura & A. Sourander (toim.), *Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria*. Saatavilla <https://www.oppiportti.fi/op/ljn02503/do>
- Tamminen, T., Karlsson, L. & Santalahti P. (2016c). Mielenterveyden edistäminen ja ennaltaehkäisy. Teoksessa K. Kumpulainen, E. Aronen, H. Ebeling, E. Laukkanen, M. Marttunen, K. Puura & A. Sourander (toim.), *Lasten-psykiatria ja nuorisopsykiatria*. Saatavilla <https://www.oppiportti.fi/op/ljn02503/do>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Aiheet. Lapset, nuoret ja perheet. Peruspalvelut. Äitiys- ja lastenneuvola. Voimavaralähtöiset menetelmät (2018). Saatavilla 1.3.2020 https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/aitiys_ja_lastenneuvola/voimavaralahtoiset_menetelmat
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tilastot ja data. Tilastot aiheittain. Lapset, nuoret ja perheet. Varhaiskasvatus. Varhaiskasvatus (2018). Saatavilla 29.4.2020 <https://thl.fi/fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/lapset-nuoret-ja-perheet/varhaiskasvatus/lasten-paivahoito>
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Aiheet. Mielenterveys. Mielenterveyshäiriöt. Lasten mielenterveys ja mielenterveyden häiriöt (2019). Saatavilla 16.9.2019 <https://thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyshairiot/lasten-mielenterveys-ja-mielenterveyden-hairiot>
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Aiheet. Mielenterveys. Mielenterveyden edistäminen. Lasten ja nuorten mielenterveys. Mielenterveyden edistäminen päiväkodeissa, kouluissa ja oppilaitoksissa (2019). Saatavilla 17.9.2019 <https://thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyden-edistaminen/lasten-ja-nuorten-mielenterveys/mielenterveyden-edistaminen-paivakodeissa-ja-kouluissa>
- Toivanen-Visti, O. (13.5.2019). Varhaiskasvatuksella huomattavasti suurempi rooli osaamisen kehittämisessä kuin aiemmin luultu. Saatavilla 30.4.2020 <https://www.mustread.fi/artikkelit/varhaiskasvatuksella-huomattavasti-suurempi-rooli-osaamisen-kehittamisessa-kuin-aiemmin-luultu/>
- Torppa, T. (2014). Työssään kirjoittavan opas. Talentum Media Oy.

- Turun yliopisto (03.02.2019). Varhaiskasvatus ja koulutus ehkäisevät huono-osaisuuden periytymistä. Saatavilla 30.4.2020
<https://www.utu.fi/fi/ajankohtaista/uutinen/varhaiskasvatus-ja-koulutus-ehkaisevat-huono-osaisuuden-periytymista>
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2012). Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Saatavilla:
https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf
- Uusitalo-Malmivaara, L. & Vuorinen, K. (2016). Huomaa hyvä – Näin ohjaat lasta ja nuorta löytämään luonteen vahvuutensa. Jyväskylä: PS Kustannus.
- Valtonen, A. (2005). Ryhmäkeskustelut – millainen metodi? Teoksessa J. Ruusuvoori & L. Tiittula (toim.), *Haastattelu – tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. (s. 223–241). Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Vantaan kaupunki. Etusivu. Uutisia. Varhaiskasvatus ja koulutus. Psykologi- ja kuraattoripalveluita varhaiskasvatuksen asiakkaille. (5.8.2019). Saatavilla 21.1.2020 https://www.vantaa.fi/uutisia/varhaiskasvatus_ja_koulutus/101/0/146185
- VAR 2019 moniammatillinen yhteistyö. [Luentomateriaali]. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Viitala, R. (2018). Inklusio ja Inklusiivinen varhaiskasvatus. Teoksessa P. Pihlaja & R. Viitala (toim.), *Varhaiserityiskasvatus* (s. 51–77). Keuruu: PS-kustannus
- Vilkka, H. & Airaksinen, T. (2003). Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Vuorenmaa, M. (7.5.2019). Pienten lasten ja heidän perheidensä hyvinvointi 2018. Saatavilla <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138082/Pienten%20lasten%20ja%20heid%C3%A4n%20perheidens%C3%A4%20hyvinvointi%202018final.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Wales, L. (2016). *Self-awareness following a brain injury in childhood – a developmental perspective* (Väitöskirja, University of Warwick, filosofian laitos). Saatavilla www.scholar.google.com
- Weissberg, R. P., Durlak, J. A., Domitrovich, C. E., & Gullotta, T. P. (2015). Social and emotional learning. Past, present, and future. Teoksessa J.

A. Durlak, C. E. Domitrovich, R. P. Weissberg, & T. P. Gullotta
(toim.), *Handbook of social and emotional learning - Research and
practice* (s. 3–19). New York: The Guilford Press

LIITE 1. Saatekirje

Saatekirje xx.xx.2019

Hei!

Olemme kolme sosionomiopiskelijaa Diakonia-ammattikorkeakoulusta, Helsingistä ja teemme opinnäytetyönämme esitettä Varma-tiimistänne Lappeenrannan varhaiskasvatukselle. Toteuttaaksemme esitteen tarvitsisimme hetkisen aikaanne ja arvokasta ammattitaitoanne.

Toivomme, että vastaatte kyselyyn mahdollisimman yksityiskohtaisesti. Käsittelemme vastauksianne ehdottomalla luottamuksella, emmekä tarvitse henkilötietojanne. Varsinaisia vastauksianne käytämme vain esitteeseen tulevan kirjallisen perustan luomiseen. Hävitämme saamamme vastaukset asianmukaisesti esitteen valmistuttua.

Palautathan vastauksesi viimeistään xx.xx.xxxx mennessä osoitteeseen:

Ettehän epäröi ottaa yhteyttä meihin kysymyksiin liittyen.

Vastauksistanne kiittäen,

Solja Lankinen,
Heidi Paavola &
Sari Saarnia

LIITE 2. Kyselylomake

Kyselylomake Varma-tiimille

1. Mitkä näkisit tärkeimpinä tietoina esitteessä?

2. Mikä on ammattinimikkeesi ja työnkuvasi moniammatillisessa Varma-tiimissä?

3. Minkälaiden asioiden kanssa tulet työskentelemään?

4. Mikä on työsi tavoite?

5. Kuinka varhaisessa vaiheessa ja kenen tulisi ottaa yhteyttä sinuun?

6. Millaista yhteistyö voisi olla tai tulee olemaan varhaiskasvattajien kanssa ja mitä haluaisitte varhaiskasvatuksen henkilöstön työstänne ymmärtävän ja tietävän?

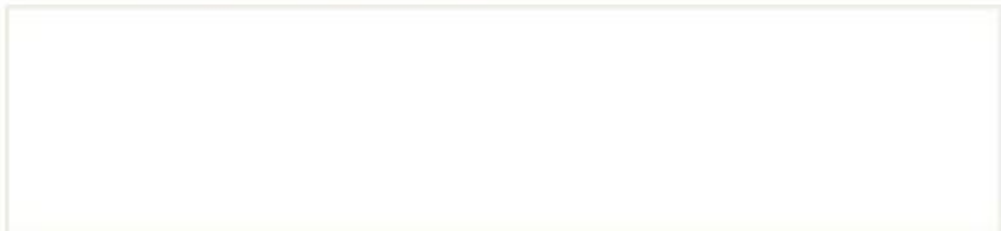
7. Keitä ovat yhteistyökumppaninne varhaiskasvatuksen lisäksi?

8. Miten tuet varhaiskasvattajia, varhaiskasvatuslapsiryhmää ja heidän perheitään?

9. Teetkö yhteistyötä huoltajien kanssa?

10. Missä asioissa, kuka ja miten huoltajiin ollaan yhteydessä?

11. Mitä muuta haluaisit lisätä/kertoa toimenkuvastasi?

LIITE 3. Haastattelun teemat ja kysymysrunko

Teemat

Teema 1: Tärkeimmät tiedot esitteessä

Teema 2: Varma-tiimin toimenkuva

Teema 3: Yhteistyökumppanit

Teema 4: Yhteydenotto/kommunikaatio

Haastattelukysymykset teemojen pohjalta Varma-tiimille

1. Mitkä näkisitte tärkeimpinä tietoina esitteessä?
2. Kerrotteko ammattinimikkeenne moniammatillisessa Varma-tiimissä ja kuinka haluatte, että ammattinimikkeenne näkyvät esitteessä?
3. Minkälaisien asioiden kanssa tulette työskentelemään?
4. Mikä on työnne tavoite?
5. Kuinka varhaisessa vaiheessa ja kenen tulisi ottaa yhteyttä Varma-tiimiin?
6. Millaista yhteistyö voisi olla tai tulee olemaan varhaiskasvattajien kanssa ja mitä haluaisitte varhaiskasvatuksen henkilöstön työstänne ymmärtävän ja tietävän?
7. Keitä ovat yhteistyökumppaninne varhaiskasvatuksen lisäksi?
8. Miten tuette varhaiskasvattajia, varhaiskasvatuslapsiryhmää ja heidän perheitään?
9. Teettekö yhteistyötä huoltajien kanssa?
10. Missä asioissa ja miten huoltajiin ollaan yhteydessä?
11. Haluaisitteko lisätä vielä jotakin mihin tahansa keskustelemaamme aiheeseen?

LIITE 4. Arviointikyselylomake

Arviointikyselylomake Varma-tiimille

1. Miten yhteistyö ja viestintä mielestänne sujuivat opinnäytetyöprosessin aikana?

2. Miten onnistuimme mielestänne esitteen tekstien ja ulkoasuidean luomisessa?

3. Miten arvioisitte esitteen käytettävyyttä?

4. Onko teillä esitteen suhteen jatkokehittämisideoita?

5. Muuta palautetta opinnäytetyöprosessin osalta?

Kiitämme jo etukäteen arvokkaasta palautteestanne sekä yhteistyöstä!

LIITE 5. Esitteen ensimmäinen versio

Varma-tiimi

Varma-tiimissä työskentelee sairaanhoitaja, psykologi, kuraattori ja toimintaterapeutti

Varma-tiimi toimii yhteistyössä Lappeenrannan varhaiskasvatuksen piiriin kuuluvien 0–5 vuotiaiden lasten perheiden ja varhaiskasvattajien kanssa heidän rinnallaan kulkien

Tavoitteena varhaisen tuen tarjoaminen ja *psykososiaalisten haasteiden* ennaltaehkäiseminen sekä varhaiskasvattajien työhyvinvoinnin lisääminen

Matalan kynnyksen palvelu – konsultointi pienenkin huolen herätessä

Mahdollistaa tarvittaessa moniammatillisen tuen palvelukartoituksen tekemiseen perheelle

Voimavaralähtöinen työskentelytapa, tavoitteena hyvän jatkumo kodin ja varhaiskasvatuksen välillä

Yhteistyö Varma-tiimin kanssa

Yhteydenotto erityisopettajan kautta sähköpostitse

Asioiden ja perheiden nimetön esille tuominen on alkuun mahdollista

Alkukartoitus (1,5 h) koko Varma-tiimin kanssa Varma-tiimin työtilassa osoitteessa Valto Käkelän katu 3 D

Työskentely Varma-tiimin kanssa jatkuu tapauskohtaisesti, keskimäärin tapaamisia 1–5 kertaa

Jatkotyöskentely tarpeen mukaan Varma-tiimin tiloissa, varhaiskasvatusympäristössä, puhelimitse tai sähköpostitse

Työskentely on moniammatillista vuorovaikutteista keskustelutukea

Kuvitus

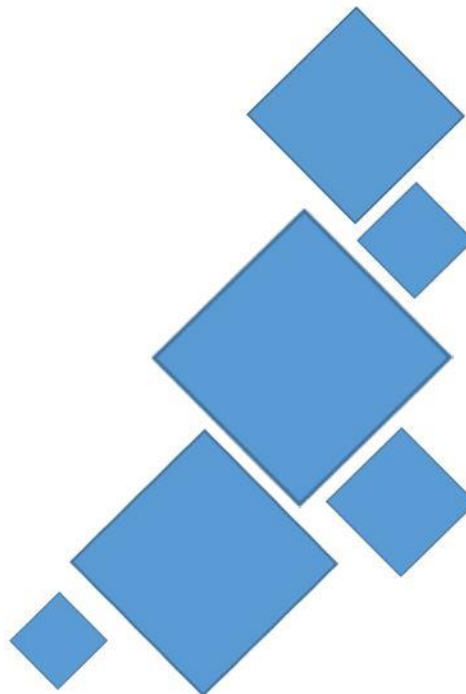
Etukansi

Varma – Varhaiskasvatuksen
moniammatillinen tiimi

'Varhaiskasvattajien ja perheiden
rinnalla kulkien'

Takakansi

Kuvitus

Yhteystiedot

varmatiimi@sisainen.local

Käyntiosoite Valto Käkelän Katu 3 D,
2.kerros

Varma-tiimi:

Jenni Huittinen,
sairaanhoitaja

Sirpa Jääskeläinen,
psykologi

Anu Simpura,
kuraattori

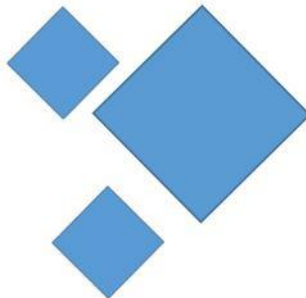
Satu Tiikasalo,
toimintaterapeutti

LIITE 6. Esitteen toinen versio

Varma-tiimi

Varma-tiimissä työskentelee sairaanhoitaja, psykologi, kuraattori ja toimintaterapeutti

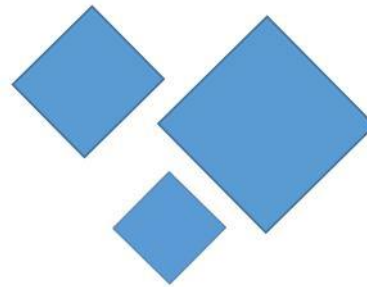
Varma-tiimi toimii yhteistyössä Lappeenrannan varhaiskasvatuksen piiriin kuuluvien 0–5-vuotiaiden lasten perheiden ja varhaiskasvattajien kanssa heidän rinnallaan kulkien

Tavoitteena

- varhainen ja oikea-aikainen tuki
- varhaiskasvattajien ja perheiden hyvinvoinnin lisääminen

Voimavara-lähtöinen työskentelytapa, tavoitteena hyvä jatkumo kodin ja varhaiskasvatuksen välillä

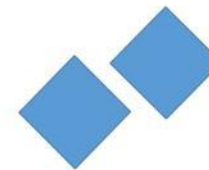

Työskentely

moniammatillista ja vuorovaikutteista

- varhaiskasvatustiimin kanssa työskentelyä, joka tapahtuu ensisijaisesti Varman tiloissa
- kasvu-ympäristöön suuntautuvaa toimintaa
- puhelimesta tapahtuvaa konsultointia

työskentely jatkuu yksilöllisesti ja tapauskohtaisesti

" Matalan kynnyksen palvelua –
kun huoli herää "

(takakansi)
Yhteydenotto

Varhaiskasvatus: *yhteydenotto*
varhaiskasvatuksen erityisopettajan
kautta sähköpostitse

Lappeenrannan kaupunki ja EKSOTE:
sisäinen osoitteisto; varmatiimi

Muut yhteydenotot:
etunimi.sukunimi@lappeenranta.fi

Jenni Huittinen, *sairaanhoitaja*
p. 040 636 0733

Sirpa Jääskeläinen, *psykologi*
p. 040 626 6244

Anu Simpura, *kuraattori*
p. 040 626 5940

Satu Tiikasalo, *toimintaterapeutti*
p. 040 626 5806

Käyntiosoite
Valto Käkelän Katu 3 D, 2.kerros

(etukansi)
Varma –
Varhaiskasvatuksen
moniammatillinen tiimi

"Yhdessä
varhaiskasvattajien ja
perheiden rinnalla kulkien"

LIITE 7. Valmis esite

Varma-tiimi

Varma-tiimissä työskentelee sairaanhoitaja, psykologi, kuraattori ja toiminta-terapeutti.

Varma-tiimi toimii yhteistyössä Lappeen-rannan varhaiskasvatuksen piiriin kuuluvien 0–5-vuotiaiden lasten perheiden ja varhaiskasvattajien kanssa heidän rinnallaan kulkien.

Tavoitteena

- Varhainen ja oikea-aikainen tuki.
- Varhaiskasvattajien ja perheiden hyvinvoinnin lisääminen.

Voimavaralähtöinen työskentelytapa, tavoitteena hyvä jatkumo kodin ja varhaiskasvatuksen välillä.

Työskentely

Moniammatillista ja vuorovaikutteista:

- Varhaiskasvatustiimin kanssa työskentelyä, joka tapahtuu ensisijaisesti Varman tiloissa
- Kasvu ympäristöön suuntautuvaa toimintaa.
- Puhelimessa tapahtuvaa konsultointia.

Työskentely jatkuu yksilöllisesti ja tapauskohtaisesti.

**"Matalan kynnyksen
palvelua – kun huoli
herää."**

Yhteydenotto

Varhaiskasvatus:

yhteydenotto sähköpostitse yhdessä
varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa

Lappeenrannan kaupunki ja Eksote:
sisäinen osoitteisto; varmatiimi

Muut yhteydenotot:

etunimi.sukunimi@edu.lappeenranta.fi

Jenni Huittinen
Sairaanhoitaja
p. 040 636 0733

Sirpa Jääskeläinen
Psykologi
p. 040 626 6244

Anu Simpura
Kuraattori
p. 040 626 5940

Satu Tiikasalo
Toimintaterapeutti
p. 040 626 5806

Käyntiosoite:

Valto Käkelän Katu 3 D, 2.kerros

Varma –

VARHAISKASVATUKSEN
MONIAMMATILLINEN TIIMI

**"Yhdessä
varhaiskasvattajien ja
perheiden rinnalla
kulkien."**